

filos

σοφική λίθος

Τ193-ΕΤΟΣ 44^ο - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2024

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

- ▶ Η ενότητα
- ▶ Η πρόκληση της συμβίωσης
- ▶ Ο σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια

φιλοσοφική λίθος

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έκδοση του περιοδικού *φιλοσοφική λίθος* είναι αποτέλεσμα μη αμειβόμενης εργασίας. Αποτελεί μία εθελοντική προσφορά τόσο από πλευράς αρθρογράφων όσο και των υπολοίπων συνεργατών σε τεχνικά θέματα. Τα άρθρα που δημοσιεύονται είναι προϊόν έρευνας στους χώρους της επιστήμης, της τέχνης, της φιλοσοφίας και της μεταφυσικής.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΑ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

ΑΓ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ 29,
ΑΘΗΝΑ 11361
Τηλ. 210 8810830

Πληροφορίες:
www.nea-acropoli.gr

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2024

Εκδότης

Ομάδα Ε. Ν. Α.

Διεύθυνση Σύνταξης

Κ. Φραντζικινιάκης

Υπεύθυνος Ύλης

Φανή Γκούφα

Ατελιέ

Δ. Γακηλάζος

Στοιχειοθεσία - Διόρθωση

Γιώργος Βενέτης

Δημ. Σχέσεις - Διακίνηση

Π. Βεκρής

Μεταφράσεις

Ι. Αληζιώτη

Συνεργάτες

Π. Βεκρής, Γ. Χρόνης, Δ. Γιαννακόπουλος,

Γ. Πίτσικας, Μ. Κόλλιας, Ν. Σαρλάς,

Χ. Κληματσίδας

περιεχόμενα

3. Από τον εκδότη
4. Η ενότητα
6. Ρατσισμός, προϊόν της νεωτερικότητας
10. Ο σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια
14. Η πρόκληση της συμβίωσης
22. Προς την ενότητα μέσω της διαφορετικότητας
28. Η μυστική διδασκαλία των προσωκρατικών
(περί αρμονίας)
30. Αρμονικός συντονισμός ορχήστρας
32. Η έννοια της ενότητας και το φιλοσοφικό της νόημα
36. Το άρθρο 1 και το άρθρο 2 της Διακήρυξης των
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η ενότητα μέσω της
διαφορετικότητας
38. Χρειάζεται αληθινή επικοινωνία
42. Στο επόμενο τεύχος

ISSN: 2944-9367

Η ενότητα μέσα από τη διαφορετικότητα και την ποικιλομορφία αποτελεί έναν θεμελιώδη πυλώνα της αρμονικής συνύπαρξης, όχι μόνο μεταξύ των ανθρώπων, αλλά και ανάμεσα στον άνθρωπο, τη φύση και τον κόσμο. Αυτή η προσέγγιση αναδεικνύει την αξία της αποδοχής και του σεβασμού, ενισχύοντας τη σύνδεση μεταξύ όλων των πλασμάτων και την κατανόηση ότι η ποικιλομορφία δεν είναι εμπόδιο, αλλά ευκαιρία για ανάπτυξη και ενότητα.

Στον κόσμο των ανθρώπων, η διαφορετικότητα εκδηλώνεται σε διάφορες μορφές: φυλετική, εθνοτική, πολιτισμική, γλωσσική, θρησκευτική, φύλου, και ταυτότητας. Κάθε άτομο φέρει μια μοναδική ταυτότητα που αντανακλά την ιστορία, τις πεποιθήσεις και τις εμπειρίες του. Αντί να δημιουργεί διαχωρισμούς, αυτή η ποικιλομορφία προσφέρει μια πλούσια δεξαμενή γνώσεων, ιδεών και προοπτικών, οι οποίες μπορούν να συνθέσουν μια πιο ανοιχτή και ανεκτική κοινωνία.

Η αποδοχή της διαφορετικότητας επιτρέπει στους ανθρώπους να συνεργάζονται με βάση τον αλληλοσεβασμό και την κατανόηση. Μέσα από τη συνύπαρξη αυτών των διαφορετικών στοιχείων δημιουργείται μια νέα δυναμική, όπου οι κοινότητες ανθίζουν και εξελίσσονται. Η ποικιλομορφία αναδεικνύει τις κοινές ανάγκες και επιθυμίες μας, παρά τις διαφορές, και αυτό οδηγεί σε μια ουσιαστική αίσθηση ενότητας.

Η σχέση του ανθρώπου με τη φύση είναι βαθιά ριζωμένη και αναπόσπαστο μέρος της ύπαρξής μας. Η φύση προσφέρει στον άνθρωπο όχι μόνο πόρους για επιβίωση, αλλά και μαθήματα συνεργασίας και ισορροπίας. Η ποικιλομορφία στη φύση - από τα πιο μικροσκοπικά μικρόβια μέχρι τα πιο μεγάλωπρα δάση και ζώα - αποτελεί έναν περίπλοκο ιστό ζωής, όπου όλα τα στοιχεία είναι αλληλοσυνδεδεμένα.

Ο άνθρωπος μπορεί να μάθει από τη φύση την αξία της ποικιλομορφίας, καθώς κάθε οργανισμός έχει τον δικό του ρόλο στο οικοσύστημα. Ο σεβασμός προς αυτή την ισορροπία και η προσπάθεια για αρμονική συμβίωση με τη φύση είναι καθοριστικής σημασίας για την επιβίωση τόσο των ανθρώπων όσο και του πλανήτη.

Η έννοια της ενότητας μέσω της ποικιλομορφίας επεκτείνεται πέρα από τα όρια της ανθρώπινης κοινωνίας και της φύσης. Η ίδια η γη και το σύμπαν χαρακτηρίζονται από αμέτρητες μορφές ζωής, ενεργειών και φαινομένων. Αυτή η απεριόριστη ποικιλομορφία, από τους πλανήτες και τα άστρα μέχρι τους φυσικούς νόμους που καθορίζουν την ύπαρξή μας, δημιουργεί μια αίσθηση ότι όλα είναι συνδεδεμένα.

Όταν αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο ως ένα πολύπλοκο, αλλά ενιαίο σύνολο, με ιεραρχία και σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών δυνάμεων και οντοτήτων, κατανοούμε καλύτερα τη θέση μας μέσα σε αυτόν τον αχανή χορό της ζωής και της ύπαρξης. Οι αρχές της αλληλοεξάρτησης και της συνεργασίας είναι θεμελιώδεις σε όλα τα επίπεδα, και η αποδοχή αυτής της πραγματικότητας μας φέρνει πιο κοντά στην κατανόηση του κοινού μας μέλλοντος.

Η ενότητα μέσω της διαφορετικότητας και της ποικιλομορφίας είναι ένα πολύτιμο μάθημα για την ανθρώπινη ύπαρξη. Στηρίζεται στην αποδοχή, τον σεβασμό και την εκτίμηση των διαφορών μας, και προάγει μια βαθύτερη σύνδεση με τη φύση και τον κόσμο. Καθώς συνειδητοποιούμε τη δύναμη της ποικιλομορφίας, χτίζουμε γέφυρες συνεργασίας και αλληλεγγύης που ενισχύουν την ανθρωπότητα και την προοπτική μας να ζούμε σε αρμονία με το περιβάλλον και το σύμπαν.

editorial

*Μετά από 40
συνεχόμενα
χρόνια έκδοσης
του περιοδικού
Νέα Ακρόπολη
συνεχίζουμε να
αναζητούμε τη
φιλοσοφική λίθο...*

*Όλα τα παραπάνω
δεν αποτελούν
πλέον για μας
διανοητικές
αλήθειες, αλλά
έναν τρόπο ζωής,
που βελτιώνει
καθημερινά τον
εαυτό μας και τον
κόσμο.*

*Το αλλημικό έργο
βρίσκεται σε
εξέλιξη...*

Ένα από τα σπουδαιότερα όπλα, με τα οποία παίζει η Μάγια, είναι οι καθρέφτες της, που τους τοποθετεί στη μέση του δρόμου μεταξύ του ανώτερου κόσμου του πνεύματος και του πυκνού κόσμου της ύλης.

Αυτοί οι καθρέφτες έχουν την ιδιαιτερότητα να πολλαπλασιάζουν την πνευματική Ενότητα με τρόπο ώστε, όταν οι εικόνες φτάνουν κάτω, αυτό που ήταν στην αρχή ένα μόνο πράγμα, έχει μετασχηματιστεί σε μια άπειρη πολλαπλότητα, σε χιλιάδες ελκυστικά στοιχεία, που είναι ικανά να παγιδεύσουν τους ανθρώπους.

Όμως πίσω από τους καθρέφτες, πίσω από το παιχνίδι των φώτων, υπάρχει πάντα η Ενότητα. Ενώσω η ύλη διαιρεί, το πνεύμα ενώνει. Η Μάγια, που δρα πάνω στην ύλη, είναι η διαιρεμένη αντανάκλαση της πνευματικής Ενότητας. Μόνο η ανθρώπινη συνείδηση είναι ικανή να πραγματοποιήσει το ταξίδι μέσα στα πολλαπλά πράγματα και στην Ενότητα. Αυτή ανεβαίνει και κατεβαίνει, κατεβαίνει και ανεβαίνει, αποκαθιστώντας την επαφή με το ένα και το άλλο άκρο της εκδήλωσης. Όταν κατεβαίνει, συναντάει τη Μάγια και το βασίλειό της με τις αντανάκλασεις, που είναι αποτέλεσμα της διαίρεσης του φωτός. Τότε διαιρείται και η συνείδηση παίζοντας πως τάχα αναγνωρίζει τα διάφορα αντικείμενα, προσπαθώντας να σκεφτεί πάνω σ' αυτά και να τα συσχετίσει μεταξύ τους αναζητώντας τον τρόπο με τον οποίο θα εξηγηρηθεί απ' αυτά και θα βρει σ' αυτά ένα νόημα με σύστημα αναφοράς το ίδιο το πρόσωπο. Όμως όταν η συνείδηση ανεβαίνει, τότε συναντάει το θαύμα της Μάγια που έχει αφομοιώσει, όπως κι Αυτή, στην ίδια Ενότητα που μας ορίζει όλους μας, εκεί όπου η εμπειρία έχει πια συμπληρωθεί, εκεί όπου η Μοναδική Ουσία είναι η μόνη πραγματικότητα. Η ανώτερη συνείδηση, αυτή που ανεβαίνει, είναι αυτή που επιτρέπει την κοσμοθεώρηση.

Όλα τα πράγματα ολοκληρώνουν ένα σύνολο, μια ενότητα. Όλα τα πράγματα χάνουν τη μικρή ιδιαίτερη αξία τους, για να μεγαλώσουν παίρνοντας τη γενική αξία αυτής της κοσμικής ενότητας. Από την άλλη πλευρά, και σε αντίθεση μ' αυτήν τη συνείδηση, η άλλη που πέφτει στην ύλη ενδίδει στη χωριστικότητα κι αυτό είναι ένα επικίνδυνο κακό, που επιδρά σε όλες τις εκφράσεις. Χωρίζονται οι άνθρωποι μεταξύ τους, αντιπαράτιθενται, παλεύουν. Αλλοιώνονται όλες οι ενώσεις κι έτσι αντιπαράτιθενται οι διαφορετικές θρησκείες, οι διαφορετικοί λαοί. Δημιουργούνται πολιτικά κόμματα, σωματεία και σύνδεσμοι, που έχουν ως βασικό σκοπό να πολεμήσουν τους άλλους του ίδιου είδους. Και στο αποκορύφωμα της χωριστικότητας φτάνουμε στην αντιπαράθεση που εκδηλώνεται μέσα στον ίδιο τον άνθρωπο όταν τα δύο του εγώ, το ανώτερο και το κατώτερο, χάνουν κάθε ικανότητα συνύπαρξης και μπαίνουν σε πόλεμο.

Η χωριστικότητα λοιπόν είναι κακό που προέρχεται από την ύλη. Αν ενδώσουμε και πέσει η συνείδησή μας μπροστά σ' αυτήν, όλα τα ζωντανά όντα θα παραμείνουν διαζευγμένα μπροστά στα μάτια μας και δεν θα βρίσκουμε καμιά σχέση που να μπορεί να τους παράσχει μια ουσιώδη σύνδεση. Η Ενότητα είναι χαρακτηριστικό του πνεύματος. Αν η συνείδηση ανυψωθεί μέχρι αυτό το επίπεδο,

ο άνθρωπος θα συναντήσει τη ρίζα του, το λόγο του Είναι του κι έτσι θ' ανακαλύψει αμέσως την ίδια ρίζα σε όλα τα πράγματα και θα του εμφανιστούν καθαρά οι ουσιώδεις σχέσεις μεταξύ των μεν και των δε. Όλα εξαρτώνται λοιπόν από τη συνείδησή μας και από το πώς τοποθετείται σε σχέση με τους πολλαπλασιαστικούς καθρέφτες.

Όμως η Μάγια παίζει επίσης με τη συνείδηση και την υποχρεώνει να ταλαντεύεται μεταξύ των πάνω και των κάτω. Και σ' αυτήν την περίπτωση δεν εξυπηρετεί να ξεχάσουμε ότι είναι πάντα πιο εύκολο να κατέβουμε από το ν' ανέβουμε. Γι' αυτό ζούμε μέσα στην πολλαπλότητα, γιατί σχεδόν πάντα βρίσκεται η συνείδησή μας πεσμένη κάτω, μαζί με τη Μάγια και τα παιχνίδια της. Οι στιγμές της συνειδητοποίησης της ενότητας με το πνεύμα είναι σποραδικές. Θα χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα του σφαιρικού σώματος που πέφτει σε μια χαράδρα: η ταχύτητα πτώσης προς το βάθος συντελεί ώστε, όταν το σώμα φτάσει κάτω, να έχει κάποια ώθηση με την οποία τείνει να ανέβει.

Όμως η συνείδηση δεν έχει στοιχεία για να "σταθεροποιηθεί" κατά την άνοδό της κι έτσι η Μάγια την τραβάει προς τα κάτω. Το καθήκον μας λοιπόν είναι να δημιουργήσουμε μια ανώτερη εστία για τη συνείδηση, μια θέση στο υψηλότερο σημείο των δυνατοτήτων της, για να μην ξαναπέσει τόσο εύκολα. Πρόκειται για την αποκατάσταση ενός ισχυρού ιμάντα στο σημείο ενότητάς μας, ενός φωτός που να περιέχει όλες τις ακτίνες ενός κέντρου, στο οποίο συγκλίνουν όλες οι κατευθύνσεις. Θα πρέπει να σταθεροποιηθούμε εκεί με μια νέα δύναμη βαρύτητας προς τα πάνω -αυτήν του πνεύματος- μια δύναμη μεγαλύτερη από τη δύναμη που ασκεί η Μάγια πάνω στον κόσμο. Αν μαθαίνουμε να παίζουμε κάτω, αν ακολουθούμε κάποιους κανόνες και μια τάξη για να εξελιχθούμε μεταξύ των πολλών πραγμάτων, γιατί να μην προσπαθήσουμε να φτάσουμε σ' ένα νέο στάδιο, όπου τα επιμέρους συμφέροντα θα συγχωνεύονται σ' ένα ανώτερο παιχνίδι, που θα ενώνει ξανά όλα τα πράγματα με την ίδια σημασία; Επίσης η Μάγια, αν και δεν μας το λέει, έχει κι αυτή το ίδιο καθήκον, γιατί το τέλος της είναι το σημείο ένωσής της μ' εμάς.

Στην αρχαιότητα, ο βάρβαρος ή ο ξένος ήταν επιρρεπής στην ενσωμάτωση στην κοινωνία. Στο Μεσαίωνα, ως αποτέλεσμα της επιθυμίας τυποποίησης των πεποιθήσεων, εμφανίστηκε η θρησκευτική μισαλλοδοξία.

Τον 18ο αιώνα αναπτύχθηκε η έννοια της ανωτερότητας των πολιτισμένων εθνών, η οποία αποτέλεσε τη δικαιολογία για τους επόμενους αποικιακούς πολέμους. Ο ρατσισμός μπορεί να εκφραστεί και να βιωθεί σε διάφορα επίπεδα. Το γεγονός ότι δεν γνωρίζουμε πώς να εκτιμήσουμε μια άλλη φυλή ή μια άλλη θρησκεία είναι μέρος μιας ηθικής αντίληψης του ρατσισμού. Αυτό είναι σχετικά πρόσφατο. Εμφανίζεται στην Αναγέννηση και θα αναπτυχθεί ιδιαίτερα τον 18ο και 19ο αιώνα. Ανά πάσα στιγμή υπήρξε μη αποδοχή. Μπορούμε επίσης να μιλήσουμε από αυτή την άποψη για μια σταθερά ανθρώπινης συμπεριφοράς, ενότιη με εγωισμό και στενότητα πνεύματος, που μπορεί να εκδηλωθεί ακόμη και μέσα σε μια οικογένεια. Όχι μάταια, όλα τα ήθη στον κόσμο έχουν επηρεάσει την ανεκτικότητα και τη μεγαλύτερη κατανόηση των άλλων.

Η έννοια του διαχωρισμού, του χωρισμού, υπήρχε στην αρχαιότητα, με πολύ διαφορετικές μορφές από αυτές που γνωρίζουμε. Ωστόσο, ακόμα κι αν ένας λαός ή ένας άνθρωπος θεωρούνταν διαφορετικός, αυτή η έννοια δεν έγινε ποτέ ομαδική ιδεολογία.

Έτσι για τους Ρωμαίους από τη μια υπήρχαν πολιτισμένοι άνθρωποι και από την άλλη βάρβαροι, δηλαδή όλοι οι άλλοι. Αλλά αυτός ο διαχωρισμός δεν ήταν ούτε εθνοτικός ούτε θρησκευτικός: ήταν απλώς θέμα να γνωρίζουμε εάν τα εν λόγω άτομα ή λαοί ήταν ενσωματωμένα στον πολιτισμό ή όχι. Υπό αυτή την έννοια ο βάρβαρος είναι απλώς ο ξένος, χωρίς να περιλαμβάνεται καμία αξιακή κρίση σε αυτόν τον όρο. Από την άλλη, ο βάρβαρος μπορεί να ενσωματωθεί, να αφομοιωθεί και να γίνει πλήρης Ρωμαίος πολίτης. Με την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ο ξένος γίνεται «κακός», γιατί τον 5ο αιώνα ο βάρβαρος εισβάλλει στην αυτοκρατορία και την καταστρέφει. Είναι αυτή τη στιγμή που η έννοια του «καταστροφέα» προστίθεται στον όρο «βάρβαρος», που δεν υπήρχε αρχικά.

Σε μια συνεκτική κοινωνία, οι διαφορές θεωρούνται εγγύηση δυναμισμού, πρωτοτυπίας και αρμονίας. Έτσι, εννέα εθνότητες ομαδοποιήθηκαν στην αιγυπτιακή κοινωνία και το σημαντικό ήταν να είσαι Αιγύπτιος. Η διαφορά εξετάστηκε μεταξύ αυτών που ήταν Αιγύπτιοι και εκείνων που δεν ήταν. Οι νομικές αρχές που διέπουν τη χώρα την έκαναν πολυφυλετική κοινωνία. Και αυτή η συνεργασία στέφθηκε με επιτυχία σε αυτό το επίπεδο.

Η Ρώμη είχε Αφρικανούς, μαύρους στρατηγούς. Το σημαντικό ήταν να είσαι Ρωμαίος και όχι το να έχεις αυτό ή εκείνο το χρώμα του δέρματος. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ανέπτυξε την ιδέα του «πολίτη του κόσμου». Μετά την πτώση της, που βρίσκεται αυτή η μεγάλη ιδέα ενός κόσμου όπου όλες οι φυλές και όλες οι θρησκείες θα μπορούσαν να κυκλοφορούν και να εκφράζονται ελεύθερα; Ο άνθρωπος πάντα γνώριζε τις διαφορές. Αποτελούν μέρος της καθημερινότητάς του. Είναι όμως οι διαφορές αρνητικές ή αντιθέτως αποτελούν κριτήριο ποικιλίας, άρα και εμπλουτισμού;

Με την είσοδο του Μεσαίωνα οργανώθηκε μια ομοιομορφία πίστης και πολιτικού συστήματος. Τότε είναι που εμφανίζεται ένας νέος τύπος διαφοράς που συνδέεται με το θρησκευτικό γεγονός. Θέλοντας να ομογενοποιηθεί ο κόσμος, εμφανίστηκαν νέες διαφορές. Αυτά θα προκαλέσουν μια ανταντακλαστική πράξη άμυνας, και από αυτό το πολύ στενό όραμα θα προκύψει μια αδυναμία να σκεφτεί κανείς ότι ο άλλος μπορεί επίσης να έχει δίκιο.

Η θρησκευτική ή εθνοτική μισαλλοδοξία θα ανθίσει και θα επεκταθεί τον 18ο αιώνα, όταν θα αναπτυχθούν όλες οι επιστημονικές τεχνικές ταξινόμησης. Μετά τα ορυκτά, τα λαχανικά και τα ζώα, στην απογραφή θα μπει και ο άνθρωπος. Η επέκταση της Βιολογίας θα συμβάλλει στην ανάπτυξη του ρατσισμού με βάση τις σωματικές διαφορές. Το γεγονός της σκέψης ότι οι διαφορές των άλλων είναι εκ γενετής, τις κάνει ανεπανόρθωτες και τις εμποδίζει να εξελιχθούν. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο η Δύση του 18ου αιώνα πιστεύει ότι είναι απαραίτητο να περιοριστούν οι «άγριοι» λαοί σε εφεδρείες ή να εξοντωθούν. Η Εγκυκλοπαίδεια ορίζει τη λέξη «άγριος» ως: «Βάρβαροι λαοί που ζουν χωρίς νόμους, χωρίς αστυνομία, χωρίς θρησκεία και που δεν έχουν σταθερό τόπο διαμονής». Εξηγιέ με ετυμολογία τη χρήση της λέξης, που προέρχεται από το *silvaticus*, επειδή οι άγριοι ζουν συνήθως στα δάση, και δίνει

ως παράδειγμα την Αμερική, που εξακολουθεί να κατοικείται σε μεγάλο βαθμό από άγρια έθνη. Ούτε βασιλιάς, ούτε πίστη, ούτε νόμος, ούτε φωτιά ή τόπος. Με την πρώτη ματιά, ένας καταρράκτης αρνήσεων υποδηλώνει την άγρια κατάσταση, δηλαδή τη φυσική κατάσταση της κοινωνίας.

Πράγματι, η ανθρωπολογία της Εποχής του Διαφωτισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική επειδή προσπαθεί να εξηγήσει την ύπαρξη άγριων εθνών που ανακαλύφθηκαν πρόσφατα, για να την αντιπαραβάλει καλύτερα με αυτήν του πολιτισμένου ευρωπαϊκού κόσμου. Αυτό που ενδιαφέρει τους φιλοσόφους είναι να ανακαλύψουν ..... το νόημα της ανθρώπινης ιστορίας που συνδέεται με το μέλλον των ευρωπαϊκών εθνών. Με αυτόν τον τρόπο, «μπερδεύουν τις φυλετικές εμφανίσεις και τις κοινωνιολογικές και ψυχολογικές παραγωγές των ανθρώπινων πολιτισμών» (C. Lévy-Strauss, *Race and History*) και επιδιώκουν να τοποθετήσουν τους σύγχρονους άγριους ανθρώπους στους ιστορικούς προγόνους του σύγχρονου ανθρώπου. Αυτή η ιστορική τάξη με τη σειρά της δημιούργησε την τάξη των αξιών.

Το 1739, ο Georges-Louis Leclerc, Κόμης του Buffon, στη “Φυσική Ιστορία” του, σημείωσε πολύ ξεκάθαρα τον διαχωρισμό μεταξύ ανθρώπου και ζώου. Προσπάθησε ταυτόχρονα να εξηγήσει τις αιτίες των παραλλαγών στο ανθρώπινο είδος.

Τα κριτήρια που αναγνώρισε ήταν το χρώμα του δέρματος, το σχήμα και το μέγεθος, εν ολίγοις, αυτό που αποκαλεί «τι είναι φυσικό». Εάν τα τρία πρώτα κριτήρια είναι σωματικά και ορατά, αυτό που είναι φυσικό αναφέρεται στην ερμηνεία των πολιτισμικών συμπεριφορών. Αλλά, για να εξηγήσουμε τις παραλλαγές που προέρχονται από την ενότητα του ανθρώπινου φαινομένου, είναι απαραίτητο να πιστέψουμε ότι από ένα πρωτότυπο μοντέλο, οι άνδρες σταδιακά ξεχώρισαν από αυτό εκφυλιζόμενοι καθώς απομακρύνονταν από την εύκρατη ζώνη. "Επειδή - γράφει ο Georges-Louis Leclerc - είναι κάτω από αυτό το κλίμα που πρέπει να ληφθεί υπόψη το μοντέλο ή η μονάδα στην οποία είναι απαραίτητο να αναφερθούν όλες οι άλλες παράμετροι χρώματος και ομορφιάς." Αυτές είναι, λοιπόν, σύμφωνα με αυτόν, οι τυχαίες αιτίες που κάνουν τα έθνη που κατοικούν τη Γη να ποικίλλουν, μεγαλώνοντας έτσι την άβυσσο ανάμεσα στην πολιτισμένη Ευρώπη και τον άγριο κόσμο. Με την πρόοδο που εκδηλώνεται, οι άγριοι πρέπει να πειστούν, ακολουθώντας πάντα τον Leclerc, να αποτελέσουν και πάλι μέρος της ανθρώπινης φύσης.

Έτσι, η Ευρώπη θέλει να εκπληρώσει, δεδομένου του εκφυλισμού των αγρίων, την αποστολή να τους οδηγήσει στον ανώτερο νόμο. Αυτή πρέπει να είναι η δικαιολογία για τις αποικιακές κατακτήσεις.

Αν και ο στόχος του Βολταίρου είναι διαφορετικός, τα συμπεράσματά του απηχούν εκείνα του Leclerc, καθώς τοποθετεί την Ευρώπη στην κορυφή του πολιτισμού. Βλέπει τέτοιες διαφορές μεταξύ των λαών της Γης που πιστεύει ότι οι άγριοι άνθρωποι είναι ένα άλλο είδος. Βασισμένος σε αυτούς τους διαφορετικούς βαθμούς ιδιοφυΐας, που μπορεί να δει κανείς ότι αλλάζει με τόσο παράξενο τρόπο, ο Βολταίρος διακηρύσσει την ανωτερότητα των καλλιεργημένων εθνών και τη λογική της κυριαρχίας σε ολόκληρο τον κόσμο. Και αν διαμαρτύρεται για τις φρικαλεότητες των κατακτητών, είναι επειδή θα ήθελε να δει τον πολιτισμό να θριαμβεύει όχι με τη βία, αλλά μόνο με το δίκαιο και τη λογική. Ο άγριος άνθρωπος είναι πάντα αντίθετος με τον πολιτισμένο άνθρωπο και πολύ συχνά υποβιβάζεται στην ποιότητα του πρωτόγονου. Η με αυτόν τον τρόπο προσανατολισμένη ιστορία τοποθετεί τους άγριους λαούς στα σπάργανα της Ανθρωπότητας και ορίζει την Ευρώπη ως ιεραπόστολο του πολιτισμού αφού υπήρξε ιεραπόστολος της θρησκείας. Στο όνομα της ανωτερότητας των πολιτισμένων, επιβάλλεται η πρόοδος και η τάξη.

Εμφάνιση και πραγματικότητες του δυτικού ρατσισμού στον 20ο αιώνα

Πίσω από την εμφάνιση του μεγάλου ανοίγματος του

πνεύματος, μερικές φορές κρύβονται ασαφείς δεσμεύσεις. Η διαφορά προφανώς αναγνωρίζεται και γίνεται αποδεκτή ως φυσιολογική, αλλά αν προκύψει ένα συγκεκριμένο πρόβλημα, μια πραγματική επαφή, γίνεται σαφές ότι ήταν στην πραγματικότητα ένα αδρανές συναίσθημα, στιγμιαία υποτονικό: έγινε ανεκτό, δηλαδή ανέχτηκε, αλλά δεν έγινε αποδεκτό. Για να αντιμετωπίσουμε επαρκώς αυτό το πρόβλημα, πρέπει πρώτα να αποδεχτούμε τη διαφορά και όχι απλώς να την ανεχόμαστε προσωρινά.

Ο ρατσισμός γεννιέται ως αποτέλεσμα της δυσκολίας που βιώνει κάθε άτομο να αποδεχτεί τον άλλον, αρνούμενος, οικειοθελώς ή ακούσια, το άνοιγμα προς τους άλλους.

Ο άνθρωπος εγκαταλείπει τον εαυτό του στις δικές του συνήθειες: η ρουτίνα, η ευκολία, η τεμπελιά να αμφισβητήσει τις ιδέες του, τον περιορίζουν τρομερά. Αυτό το φορτίο προκαταλήψεων, τις οποίες δεν γνωρίζει τις περισσότερες φορές, αποτελεί εμπόδιο στο άνοιγμα προς τον άλλον. Οι άνθρωποι αναπνέουν τον ίδιο αέρα, μοιράζονται τον ίδιο πλανήτη, έχουν την ίδια καταγωγή, την ίδια μητέρα (Φύση). Οι σωματικές, ψυχολογικές και πνευματικές δομές τους είναι κοινές. Είναι οι εμπειρίες μας που μάς έχουν μεταμορφώσει, οι δρόμοι μας που δεν έχουν αλλάξει. Είναι αλήθεια ότι κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός λόγω του εξωτερικού και του εσωτερικού του στόχου. Αυτό παρατηρείται και στην ψυχολογία

τους, την ευαισθησία τους, τα γούστα τους, τους στόχους τους. Δεν είναι λιγότερο αλήθεια ότι ο κοινός παρονομαστής είναι η Ανθρωπότητα. Αυτή η κοινή ρίζα δημιουργεί ένωση, αλλά ο δυναμισμός της ζωής αναγκάζει τις διαφορές να εμφανιστούν. Πρέπει να είμαστε προσεκτικοί με την ομογενοποίηση, γιατί συχνά συνεπάγεται εξαφάνιση, καταστροφή. Ο Claude Lévy-Strauss δεν επιμένει στο γεγονός ότι οποιαδήποτε τάση προς την ομογενοποίηση συνεπάγεται αναπόφευκτα τον αφανισμό; Η ποικιλομορφία των εμπειριών μας επιτρέπει να αναπτύξουμε αναμφισβήτητες ιδιότητες επιβίωσης. Όλες οι ανθρώπινες ομάδες έχουν συνεισφέρει το δικό τους μέρος στην ανθρώπινη εμπειρία. Η ανάπτυξη μιας ενιαίας κουλτούρας θα σήμαινε την επίτευξη μιας πλανητικής καταστροφής. Γι' αυτό ορισμένοι διεθνείς οργανισμοί προσπαθούν να προωθήσουν τη διαφορετικότητα και όχι τον διαχωρισμό.

Όλα τα συστήματα που τείνουν να ομογενοποιήσουν μια κοινωνία, την κάνουν να χάνει τον τόνο της. Αυτή είναι η περίπτωση των συλλογικών κοινωνιών που δεν επιτρέπουν τη διεύρυνση του ανθρώπινου δυναμικού. Στερούν από εκατομμύρια όντα τη δυνατότητα να διατηρήσουν μια ζωντανή μνήμη πολλαπλών δυνατοτήτων. Τείνουν να ξεριζωθούν και, ως εκ τούτου, να κάνουν *tabula rasa* (άγραφο πίνακα) ολόκληρου τον πλανήτη.

Ο σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια

Κείμενο: Γιώργος Βενέτης

Η λέξη αξιοπρέπεια θα μπορούσε να οριστεί ως η αίσθηση που έχει ένας άνθρωπος όταν οι άλλοι τον σέβονται και όταν ο ίδιος νιώθει ότι έχει κάποια αξία. Η λατινική λέξη dignitas μας μιλά για το άξιο ή για αυτό που κάνει έναν άνθρωπο άξιο σεβασμού. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι επομένως το δικαίωμα κάθε ανθρώπινου όντος, να τον σέβονται και να τον εκτιμούν ως άτομο και κοινωνικό ον, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, και μόνο από το γεγονός ότι είναι άτομο.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει στο άρθρο 1 της ότι: «Όλα τα ανθρώπινα όντα γεννιούνται ελεύθερα και ίσα στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα και, όπως είναι προικισμένα με λογική και συνείδηση, πρέπει να συμπεριφέρονται αδελφικά μεταξύ τους», ενώ στο προοίμιό της αναφέρεται πως η αξιοπρέπεια είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας και αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Το ελληνικό Σύνταγμα κατοχυρώνει στο άρθρο 2§1 τον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου. Η κατοχύρωση της αξίας του ανθρώπου δεν υπόκειται σε κανένα περιορισμό και σε καμία επιφύλαξη νόμου ούτε σε συνταγματική αναθεώρηση (άρθρο 110 § 1 Σ) και αναγνωρίζεται ως θεμελιώδης συνταγματική αξία, συστατική της φυσιογνωμίας της συνταγματικής τάξεως, την οποία το κράτος οφείλει να σέβεται και να προστατεύει. Η διάταξη του άρθρου 2§1Σ δεν συνιστά απλώς μία κατευθυντήρια διάταξη, αλλά είναι νομικά πλήρως δεσμευτική. Η αρχή του σεβασμού και της αξίας του ανθρώπου αποτελεί ερμηνευτικό εργαλείο για τον εφαρμοστή όχι μόνο του Συντάγματος, αλλά και όλου του δικαίου.

Σύμφωνα δε με την πάγια νομολογία του Ομοσπονδιακού Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, αντίκειται στην ανθρώπινη αξία η μεταχείριση του ανθρώπου ως απλού μέσου για την επίτευξη κρατικών σκοπών, η μεταχείριση δηλαδή που θέτει υπό αμφισβήτηση την ιδιότητα του ατόμου ως υποκειμένου. Πρόκειται περί της αποδόσεως στον άνθρωπο της αξίας που του πρέπει ως υποκειμένου της ιστορίας και της μη χρησιμοποίησής του ως απλού αντικειμένου για την εξυπηρέτηση οποιασδήποτε σκοπιμότητας. Αντίστοιχη νομολογία του ΣτΕ δέχεται ότι «στην αξία του ανθρώπου περιλαμβάνεται πρωτίστως η ανθρώπινη προσωπικότητα ως εσωτερικό συναίσθημα τιμής και ως κοινωνική αναγνώριση υπόληψης».

Οι παραπάνω σύγχρονες αντιλήψεις για τον απόλυτο σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, υπήρξαν αποτέλεσμα και εξέλιξη παλαιότερων αντιλήψεων, οι οποίες δομήθηκαν μέσα από διάφορες προσπάθειες και χιλιάδες χρόνια ιστορίας. Κάθε εννοιολογική προσέγγιση του όρου από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας έχει συμβάλει καθοριστικά στον εμπλουτισμό του και έχει δώσει ώθηση στον στοχασμό γι' αυτόν.

Η πρώτη φορά που, ιστορικά τουλάχιστον, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στο ζήτημα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ήταν την περίοδο της ρωμαϊκής κυριαρχίας. Οι βάσεις για την ανάπτυξη της θεωρίας των Ρωμαίων περί ανθρώπινης αξιοπρέπειας, τέθηκαν από τη

φιλοσοφία των Στωικών. Οι στωικοί φιλόσοφοι υποστήριξαν ανοιχτά την ισότητα όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως φυλής, καθώς ανέφεραν πως όλοι μπορούν να κατακτήσουν την ηθική συμπεριφορά που απαιτείται προκειμένου κάποιος να συμφιλωθεί με τη φύση, οπότε αυτό τους κάνει αυτόματα και άξιους του ίδιου σεβασμού, αλλά και των ίδιων υποχρεώσεων. Η αξιοπρέπεια στον ρωμαϊκό κόσμο είναι θέμα κατάκτησης και έχει να κάνει με την επιτέλεση διαφόρων πράξεων εκ μέρους όσων ήθελαν να θεωρούνται αξιοπρεπείς. Οι Ρωμαίοι δίδασκαν στους πολίτες εγκράτεια και κυριαρχία της λογικής πάνω στα πάθη τους και παράλληλα τους οδηγούσαν σε μια μορφή κοινωνικής συμπεριφοράς πιο αξιοπρεπή, σύμφωνα με τα πρότυπα της εποχής.

Προσπάθησαν, δηλαδή, να εντάξουν τη στωική φιλοσοφία στο δικό τους νομικό σύστημα, έτσι ώστε να επιτύχουν μια ενοποίηση στις απόψεις όλων των πολιτών, με αποτέλεσμα να είναι οι πρώτοι που έδωσαν οικουμενική προοπτική στο ζήτημα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Στο έργο του Κικέρωνα «De officiis», δηλαδή «Περί καθηκόντων», εκφράζεται ακριβώς αυτή η φιλοσοφία ενώ ο συγγραφέας ορίζει την αξιοπρέπεια ως την εξουσία κάποιου να κάνει τον εαυτό του άξιο τιμής, αναγνώρισης και σεβασμού. Ο Κικέρωνας δομεί ένα σύστημα για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια,

το οποίο αποτελείται από ηθικές πράξεις που οδηγούν τον άνθρωπο σε αυτήν και επομένως θεωρεί την αξιοπρέπεια όχι ως κάτι δεδομένο, αλλά ως μία αρετή προς κατάκτηση. Η αξιοπρέπεια δηλαδή θεωρούνταν ως κάτι το οποίο ο άνθρωπος οφείλει να κατακτήσει, προκειμένου να εξασφαλίσει την κοινωνική αποδοχή και την εκτίμηση των συνανθρώπων του.

Στην περίοδο της Αναγέννησης, οι ουμανιστές φιλόσοφοι, οι οποίοι προωθούσαν μια παιδεία πιο κοντά στα κλασικά πρότυπα, ισχυρίζονταν πως η αξιοπρέπεια δεν είναι προσωπικό χαρακτηριστικό του κάθε ανθρώπου. Τον 15ο αιώνα, ο Γιοναννί Ρίκο δε λα Μιραντόλα συνέγραψε το έργο «Λόγος επί της αξιοπρεπείας του ανθρώπου», στο οποίο μίλησε για την ιδιαίτερη και διαφορετική φύση του ανθρώπου ως θεϊκού δημιουργήματος. Υποστήριξε πως ο κάθε άνθρωπος είναι ελεύθερος να καθορίζει ο ίδιος τη φύση του και να ομοιάζει στο θείο ή να υποβαθμίζει τον εαυτό του και να καθίσταται ζώο. Όπως φαίνεται και από τον Μιραντόλα, η αξιοπρέπεια κατακτάται από τον άνθρωπο μέσω της επαφής του με τον θεϊκό κόσμο.

Κατά τον Kant, το μόνο ον μέσα στον κόσμο που είναι αυτοσκοπός και ως εκ τούτου έχει απόλυτη αξία είναι ο άνθρωπος ως πρόσωπο. Αυτή την απόλυτη αξία του ανθρώπου, που ταυτίζεται με την έλλογη ουσία, την ονομάζει αξιοπρέπεια.

Μέσα στο έργο του «Θεμέλια της Μεταφυσικής των Ηθών» υποστηρίζει πως σημαντικότερο δεν είναι οι άνθρωποι να είναι αξιοπρεπείς, καθώς αυτό είναι και θέμα συγκυριών, αλλά να είναι άξιοι να είναι αξιοπρεπείς. Επομένως, ο άνθρωπος είναι αξιοπρεπής μόνο όταν αποζητά την αξιοπρέπεια χωρίς να προσδοκά κανένα άλλο όφελος. Άρα, είναι πλήρως αυτόνομος να ορίζει τις πράξεις του βάσει της λογικής του. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση, η πράξη του καθορίζεται από εξωτερικά αίτια και δεν μπορούμε να μιλάμε για συμπεριφορά αρμόζουσα σε ανθρώπινο ον που επιζητά την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Ο Kant αναφέρει πως ο τρόπος με τον οποίον κάποιος θα πρέπει να αντιμετωπίζει τους άλλους ανθρώπους, θα είναι να μην τους βλέπει ως μέσα προκειμένου να πετύχει κάτι για τον εαυτό του, καθώς, όπως ισχυρίζεται, αυτό δεν είναι κάτι που μπορεί να καταστεί καθολικός νόμος της φύσης, επομένως δεν είναι κάτι ηθικό. Ο σεβασμός που δείχνει ο κάθε άνθρωπος για τον άλλο, αλλά και αυτός που ο άλλος θα απαιτήσει απ' τον καθένα, είναι η αναγνώριση της αξιοπρέπειας (dignitas), δηλαδή μιας αξίας που δεν έχει τιμή, ούτε ισοδύναμο. Κάθε άνθρωπος έχει θεμιτή αξίωση για σεβασμό από τους συνανθρώπους του και υποχρεούται γι' αυτόν αμοιβαίως προς κάθε άλλον.

Ο άνθρωπος δεν μπορεί να χρησιμοποιείται από κανέναν άνθρωπο, ούτε από το ίδιο τον εαυτό του ως μέσο, αλλά ως σκοπός και σε αυτό συνίσταται η αξιοπρέπεια του, λόγω της οποίας υψώνεται πάνω από όλα τα άλλα όντα. Είναι δηλαδή απαραίτητο να αναγνωρίζει την αξιοπρέπεια της ανθρωπότητας στο πρόσωπο κάθε ανθρώπου, πράγμα που σημαίνει πως δεσμεύεται από το καθήκον του σεβασμού, που οφείλεται σε κάθε άνθρωπο. Προκειμένου δε ο κάθε άνθρωπος να είναι άξιος της αξιοπρέπειας, θα πρέπει να φροντίζει έτσι ώστε οι πράξεις του να συμβαδίζουν πάντοτε, τουλάχιστον στην πρόθεσή του, με τους καθολικούς ηθικούς νόμους.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά, ο άνθρωπος βρίσκεται στο μέσον των δύο κόσμων, του αισθητού και του νοητού. Για να συνδυαστούν αυτοί οι δύο κόσμοι, σύμφωνα με τον Kant, απαιτείται ο άνθρωπος να φτάσει να θεωρεί τον εαυτό του καθολικό νομοθέτη, δηλαδή όλες του οι πράξεις να θέλει να μπορούν να γίνουν καθολικοί ηθικοί νόμοι. Μόνο έτσι θα είναι πραγματικά άξιος της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Επομένως, για να κατακτήσει την έννοια της αξιοπρέπειας ο άνθρωπος, πρέπει να καθυποτάξει την αισθητή του φύση, προκειμένου μέσω της πορείας του στον νοητό κόσμο, να κατανοήσει τον ηθικό νόμο και να ρυθμίσει τη ζωή του σύμφωνα με αυτόν, όχι ευελπιστώντας σε κάποιο συμφέρον, αλλά χάρη της ίδιας της ηθικής.

Η συμβολή της σκέψη του Kant στο θέμα της αξιοπρέπειας υπήρξε καθοριστική, καθώς η προσέγγισή του έδωσε μία νέα και ιδιαίτερα δυναμική ώθηση στην έννοια αυτή. Ο Kant μιλά για την αξιοπρέπεια του υποκειμένου, για τα στάδια και τα βήματα κατάκτησης της αξιοπρέπειας, αλλά και για τη σχέση μεταξύ της εσωτερικής ηθικής αξίας του καθενός και του καθήκοντος του σεβασμού προς τους άλλους, λέγοντας πως κάθε άνθρωπος «επιπλέον υποχρεούται να αναγνωρίζει την αξιοπρέπεια της ανθρωπότητας σε κάθε άλλον άνθρωπο, επομένως τον δεσμεύει ένα καθήκον που αναφέρεται στον σεβασμό ο οποίος πρέπει κατ' ανάγκη να επιδεικνύεται σε κάθε άλλον άνθρωπο».

Σε πολιτικό επίπεδο, η αντίληψη του Kant για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Το γεγονός πως η αξιοπρέπεια πλέον μετρείται με βάση την ανθρώπινη ιδιότητα του ατόμου και όχι τις πράξεις του, αλλά και το ότι είναι κάτι

που μπορεί να διαθέτει ο κάθε άνθρωπος από τη φύση του και δεν του αποδίδεται έξωθεν, έχει συντελέσει στη δόμηση μιας ισότιμης αντιμετώπισης των ανθρώπων, ανεξαρτήτως εθνικότητας, φύλου, κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου, θρησκείας ή άλλου, επιδρώντας στη μείωση του ρατσισμού και άλλων συμπεριφορών, οι οποίες υποβαθμίζουν την αξιοπρέπεια του ανθρώπινου υποκειμένου.

Επομένως, βλέπουμε να συντελείται μια σημαντική αλλαγή, καθώς το ανθρώπινο υποκείμενο νοείται πλέον ως αυτό που φέρει την αξιοπρέπεια απ' εαυτού του, ανεξαρτήτως των εξωτερικών συνθηκών. Δεν είναι πια η έννοια της αξιοπρέπειας κάτι εξωτερικό από τον άνθρωπο, το οποίο μέσω των ηθικών πράξεων οφείλει να κατακτήσει, αλλά κάτι που υπάρχει μέσα στο κάθε υποκείμενο και πρέπει να φανεί αντάξιός του. Η σημασία της λογικής παίρνει εδώ ένα εντελώς καινούριο νόημα, καθώς δεν χρησιμοποιείται προκειμένου να οδηγήσει τον δράντα σε αξιοπρεπείς πράξεις, αλλά περισσότερο οδηγεί τον άνθρωπο στη διαμόρφωση ενός πνευματικού και ψυχικού κόσμου, με στόχο να έρθει σε επαφή με την αξιοπρέπεια που έχει μέσα του και να διάγει τη ζωή του με βάση αυτή και μόνο γι' αυτή ανεξαρτήτως αποτελέσματος.

Παρατηρούμε δηλαδή ότι από τη σύγχρονη εποχή και μετά, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στο πρόσωπο του ανθρώπου ως

κάποιου, ο οποίος φέρει εκ φύσεως την αξιοπρέπεια. Υπό αυτό το πρίσμα είναι πια διαφορετική και η προσέγγιση των πράξεων και των καθηκόντων κάποιου, τα οποία δεν δρουν πλέον προς χάριν της κατάκτησης της αξιοπρέπειας, αλλά υποβοηθώντας και υποστηρίζοντας την έκφραση και εκδήλωση της ήδη υπάρχουσας αξιοπρέπειας του ανθρώπινου υποκειμένου.

Η προσέγγιση της έννοιας της αξιοπρέπειας είναι ένα ανεξάντλητο θέμα. Πρόκειται για έναν όρο με πολλές εννοιολογήσεις και διαρκή εξέλιξη. Άλλαξε, αλλάζει και θα συνεχίσει να αλλάζει, γιατί είναι στενά συνυφασμένος με τη ζωή του ανθρώπου, η οποία επίσης αλλάζει συνεχώς. Όπως εξαιρετικά το διατυπώνει ο Kant: «Humanity itself is a dignity» (Η ίδια η ανθρωπότητα είναι μια αξιοπρέπεια), αναζητώντας μια καθολική ανθρώπινη αξιοπρέπεια με σεβασμό στο άτομο. Πρόκειται για μια έννοια απόλυτα συνδεδεμένη με τη βελτίωση της προσωπικής και συλλογικής ζωής του ανθρώπου και οφείλουμε να την ερμηνεύουμε υπό αυτό το πρίσμα.

Πηγές

- Λόγος επί της αξιοπρεπείας του ανθρώπου, Giovanni Pico De la Mirandola
- Εννοιολογήσεις της αξιοπρέπειας από τη ρωμαϊκή περίοδο ως την πρώτη νεοτερικότητα, διπλωματική εργασία Ρεγγίνας Βελέντζα
- Περί της αξίας της ανθρώπινης αξίας, Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή
- Σημειώσεις Ινστιτούτου Νομικών Σπουδών Μαάτ

Η πρόκληση της συμβίωσης

Κείμενο: Carlos Adelantado

Θα προσεγγίσουμε το θέμα από τη φιλοσοφική του σκοπιά και θα προσπαθήσουμε να τιμήσουμε αυτό που ανέκαθεν ήταν οι φιλοσοφικές σχολές και οι φιλόσοφοι στην αρχαιότητα. Οι φιλόσοφοι ήταν πάντα πολύ ενταγμένοι στο περιβάλλον τους, στην κοινωνική τους στιγμή. Σε καμία περίπτωση η φιλοσοφία δεν ήταν κάτι αποκομμένο από την κοινωνία, από τον πολίτη, από τα κοινωνικά προβλήματα. Απ' όσο γνωρίζουμε -τουλάχιστον στον δυτικό μας κόσμο, όσον αφορά στη δυτική φιλοσοφία- φιλόσοφοι και φιλοσοφικές σχολές ήταν πάντα συνυφασμένες με το περιβάλλον τους και ενδιαφέρονταν για τους άλλους ανθρώπους. Έχουν ενδιαφερθεί για όλα όσα ήταν μέρος της ανθρώπινης ζωής και κατά συνέπεια, το θέμα της συμβίωσης είναι ένα άκρως φιλοσοφικό θέμα.

Είμαστε κοινωνικά όντα. Δεν γνωρίζουμε πολύ καλά την προέλευση των κοινωνιών και δεν ξέρουμε γιατί, ανεξάρτητα από το πόσο πίσω πάμε στον χρόνο, όσο κι αν έρχονται στο φως όλο και πιο αρχαίες ανακαλύψεις για την προέλευση των ανθρώπων, θα ανακαλύψουμε ότι τα ανθρώπινα όντα πάντα ζούσαν σε κοινωνίες και σχημάτιζαν ανθρώπινες ομάδες. Δεν γνωρίζουμε την αιτία, αλλά ο άνθρωπος είναι κοινωνικό ον.

Όμως η ιστορία της ανθρώπινης συμβίωσης, είναι μια ιστορία συγκρούσεων. Θα μπορούσαμε να γράψουμε την ιστορία της ανθρωπότητας μέσα από τους πολέμους που έχουν γίνει στον κόσμο. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι δεν μπορούμε να ζήσουμε ο ένας χωρίς τον άλλον, αλλά αυτό με τη σειρά του μας προκαλεί μια σειρά από μεγάλες συγκρούσεις. Ενδεχομένως, αν ο καθένας από εμάς σκεφτόταν τώρα τα δικά του προβλήματα, θα καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι τα μεγαλύτερά μας προβλήματα προκαλούνται από τις σχέσεις μας με άλλα ανθρώπινα όντα. Πιθανά εκεί βρίσκεται η πηγή των προβλημάτων μας, που αφορούν είτε στον επαγγελματικό, είτε στον συναισθηματικό τομέα, είτε οποιοδήποτε άλλο τομέα εξετάζουμε.

Τι μπορούμε να κάνουμε; Σε αυτό το σημείο τι μπορεί να μας προσφέρει η φιλοσοφία όταν μιλάμε για συμβίωση; Οι φιλοσοφικές σχολές προσπαθούσαν πάντα να βελτιώσουν τους ανθρώπους και τον κόσμο στον οποίο ζουν. Και μας έχουν πει ότι πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη τρεις μεγάλες αρχές στη ζωή μας.

Μία από τις αρχές για τις οποίες θα μας μιλήσουν συνίσταται στην εργασία στο εσωτερικό μέρος του ανθρώπου, έτσι ώστε ο άνθρωπος να μπορέσει να είναι πολύ καλύτερος από αυτό που είναι, ώστε ο άνθρωπος να προοδεύσει και να αναπτυχθεί εσωτερικά. Αναπτύξτε μια σειρά από εσωτερικές αξίες, μια σειρά από ικανότητες, αρετές, δυνάμεις, που σας επιτρέπουν να κατανοήσετε και να κατανοήσετε τη Φύση πολύ καλύτερα. Εργαστείτε σύμφωνα με τη Φύση και ζήστε με πολύ πιο φυσικό τρόπο. Θα μπορούσαμε να είμαστε αληθινά ελεύθεροι μόνο αν αρχίσουμε να ανακαλύπτουμε τον εσωτερικό άνθρωπο που όλοι κουβαλάμε μέσα μας και αν αρχίσουμε να συνειδητοποιούμε ότι όλοι μπορούμε να είμαστε πολύ καλύτεροι από ό,τι είμαστε. Μπορούμε να είμαστε πολύ πιο δυνατοί από ό,τι είμαστε, μπορούμε να είμαστε πολύ καλύτεροι από ό,τι είμαστε.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο για τη φιλοσοφία είναι ότι θα μας έλεγε ότι δεν πρέπει να εγκλωβιζόμαστε σε μια και μόνο μορφή σκέψης ή γνώσης, αλλά ότι η συγκριτική γνώση είναι σημαντική για κάθε άνθρωπο. Είναι σημαντικό να προσπαθήσουμε να επιτύχουμε έναν εκλεκτικισμό, που βασίζεται στη συγκριτική μελέτη του άλλου. Σήμερα γίνεται πολύς λόγος για τη «διαφορετικότητα», δηλαδή για τον άλλον, για άλλους τύπους πολιτισμού, για άλλους τύπους σκέψης, για άλλες επιστημονικές, φιλοσοφικές, θρησκευτικές και πολιτικές μορφές. Γιατί αν μείνουμε εγκλωβισμένοι μόνο σε μια περιορισμένη, μικρή γνώση, δεν θα μπορέσουμε να δούμε στο σύνολό τους, από όλες τις απόψεις, τα προβλήματα που μας ταλαιπωρούν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, το μεγάλο πρόβλημα της συμβίωσης. Αυτό θα έκανε τον άνθρωπο, που πλησιάζει με κοπιαστική εργασία σε αυτόν τον εκλεκτικισμό για τον οποίο μιλάμε, να είναι πραγματικά καλύτερος, γιατί θα μπορούσε να γνωρίζει και να συγκρίνει μορφές διαφορετικές από τις δικές του. Κάτι πολύ απαραίτητο για τη συμβίωση: η γνώση άλλων διαφορετικών τρόπων.

Οι φιλοσοφικές σχολές προσπαθούσαν πάντα να βελτιώσουν τους ανθρώπους και τον κόσμο στον οποίο ζουν.

Και τέλος, ίσως το πιο σημαντικό από όλα, θα μας έλεγαν για μια αρχή και έναν σκοπό που θα είχε σχέση με την αδελφσύνη -που είναι και το πιο δύσκολο να επιτευχθεί- γιατί πρόκειται για μια αληθινή αδελφσύνη, που πηγάζει από την καρδιά, χωρίς να λαμβάνει υπόψη μια σειρά από χαρακτηριστικά που, τις περισσότερες φορές, ή πρακτικά κάθε φορά, μας ακολουθούν εκ γενετής. Για παράδειγμα, η θρησκεία στην οποία ανήκουμε, το φύλο που έχουμε, η κοινωνική τάξη στην οποία ανήκουμε, οι πολιτικές μας ιδέες, η φυλή, το χρώμα του δέρματός μας, όλα αυτά δεν έχουν μεγάλη σημασία όταν μιλάμε για αδελφσύνη, αληθινή αδελφσύνη.

Με αυτές τις αρχές, που είναι ταυτόχρονα και στόχοι, η παραδοσιακή αρχαία, φυσική φιλοσοφία προσπαθούσε πάντα να διασφαλίσει ότι τα ανθρώπινα όντα είναι ικανά να λύσουν ένα από τα μεγαλύτερα και θεμελιώδη προβλήματα που έχουμε, τη συμβίωση. Να μπορούμε να ζούμε μαζί και με ελευθερία,

Η θερμότητα και το φως που εκπέμπει η φωτιά στον φυσικό κόσμο, ισοδυναμούν με την αγάπη και την γνώση στον μεταφυσικό κόσμο.

αυτός είναι ο ορισμός της δημοκρατίας που επινόησε η Δημοκρατία. Αφορούσε την επίτευξη ενός συστήματος όπου θα μπορούσαμε να ζούμε όλοι μαζί και να είμαστε ελεύθεροι.

Γιατί η φιλοσοφία στην οποία βασιζόμαστε θα μπορούσε να μας βοηθήσει σε όλα αυτά; Γνωρίζουμε ότι οι παλιοί αλχημιστές συσχέτιζαν τα τέσσερα στοιχεία: γη, νερό, αέρας και φωτιά με καταστάσεις της φύσης. Για παράδειγμα, προφανώς συνέδεσαν τη γη με τον φυσικό κόσμο. Συσχέτιζαν το νερό με τον ενεργειακό και ζωτικό κόσμο. Συνέδεσαν τον αέρα με τον ψυχολογικό κόσμο και τη φωτιά με το νου. Η φωτιά είχε πάντα σχέση με το νου. Αυτό το σύμβολο είναι πολύ σημαντικό για εμάς, γιατί είμαστε άνθρωποι, που σημαίνει ότι είμαστε όντα με φωτιά, όντα με νου. Όταν λέμε «είμαι άνθρωπος», αυτό που λέμε είναι «έχω νου», λέξη που προέρχεται από τη σανσκριτική ρίζα Manas, «έχω νου», είναι σαν να λέω «είμαι άνθρωπος» (human). Και λέω ταυτόχρονα: «Έχω φωτιά. Είμαι φωτιά, γιατί έχω νου». Στην αρχαιότητα όλοι οι λαοί γνώριζαν ότι η φωτιά που έχουν οι άνθρωποι δεν είναι μια οποιαδήποτε φωτιά, δεν είναι η υλική φωτιά, η φωτιά με την οποία μαγειρεύουμε, η φωτιά που χρησιμοποιούμε για να φωτιζόμαστε τη νύχτα. Όχι, ήταν η φωτιά των θεών. Σε όλες σχεδόν τις αρχαίες μυθολογίες

και θρησκείες, και με πιο ολοκληρωμένο τρόπο στην Αρχαία Ελλάδα, αυτό που θα βρούμε είναι ότι οι θεοί μας έδωσαν τη φωτιά τους, τη θεϊκή φωτιά. Αυτή η φωτιά, λοιπόν, βρίσκεται μέσα σε κάθε άνθρωπο.

Και πάντα είχε σχέση με τη συμβίωση. Όταν μιλάμε για φωτιά, αναπόφευκτα μιλάμε για συμβίωση: όντα με φωτιά, άνθρωποι, μαζεύονται γύρω από τη φωτιά, σε κύκλο ή σε γραμμές, γιατί τελικά αυτό που ενώνει τους ανθρώπους, με τον ένα τρόπο ή τον άλλο, είναι πάντα η φωτιά. Αν σκεφτούμε τα χαρακτηριστικά της φωτιάς, θα συνειδητοποιήσουμε ότι εκτός από πολλά άλλα, η φωτιά μας δίνει φως και θερμότητα.

Η θερμότητα και το φως του φυσικού κόσμου ισοδυναμούν με αγάπη και γνώση στον μεταφυσικό κόσμο. Αυτή η θερμότητα της φωτιάς, του φυσικού επιπέδου δόνησης, στον μεταφυσικό κόσμο είναι η αγάπη. Γι' αυτό και εμείς, όταν αγαπάμε πραγματικά, παρατηρούμε μια εσωτερική θερμότητα, μια φωτιά που ενεργοποιείται. Και το φως, που δίνει η φωτιά στον φυσικό κόσμο, στον μεταφυσικό κόσμο είναι η γνώση.

Επομένως, οι άνθρωποι, όντα με νου, όταν συναντιούνται μεταξύ τους και μοιράζονται τη φωτιά τους, είναι για να γίνουνται όλο και πιο ανθρώπινοι, δηλαδή να έχουν περισσότερη ζεστασιά και περισσότερη γνώση. Αλλά αυτή η αγάπη για τη γνώση, αυτή η αγάπη για τη σοφία, αυτό είναι η έννοια της φιλοσοφίας: αγάπη για τη γνώση. Έπειτα, η φιλοσοφία έχει

πολλά να πει όταν μιλάμε για συμβίωση, όταν μιλάμε για το να μοιραζόμαστε με τα άλλα ανθρώπινα όντα, αυτό ακριβώς που μας κάνει άξιους και μας κρατάει όρθιους, όπως η φωτιά.

Ο φιλόσοφος δεν είναι Σοφός. Είναι Φιλόσοφος. Δεν έχουμε σοφία, την απόλυτη αλήθεια. Αυτό που κάνουμε είναι να αναζητούμε -γιατί αυτό είναι η φιλοσοφία, όπως είπε ο Πλάτωνας, να αναζητούμε αυτό που μας λείπει- και οι άνθρωποι, όσοι έχουμε νου, κινούμαστε προς αναζήτηση, ακριβώς εκείνου που δεν έχουμε. Ψάχνουμε να γνωρίσουμε, γιατί δεν ξέρουμε.

Αυτό είναι θεμελιώδες για τη συμβίωση. Γιατί σε μια αληθινή συμβίωση όλοι όσοι έρχονται σε επαφή μαζί μας πρέπει να πάρουν μαζί τους λίγη περισσότερη ζεστασιά, λίγη περισσότερη γνώση, λιγότερο σκοτάδι και λιγότερο κρύο. Αυτή ακριβώς είναι η φιλοσοφία. Η φιλοσοφία, λοιπόν, συνδέεται στενά με τη φωτιά και τον άνθρωπο. Θα μπορούσαμε σχεδόν να πούμε ότι είναι η φυσική κατάσταση του ανθρώπου: να ψάχνουμε αυτό που δεν έχουμε, γιατί δεν έχει νόημα να αναζητήσουμε αυτό που ήδη έχουμε.

Ποια είναι τα θεμελιώδη στοιχεία που θεωρεί η φιλοσοφία ότι πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη όταν ζούμε μαζί, σε αυτό που λέμε συμβίωση; Πρώτα από όλα πρέπει να ξεκινήσουμε από τη Δικαιοσύνη. Αν θέλουμε να βελτιωθούμε και να προχωρήσουμε σε ό,τι αφορά στην ανθρώπινη συμβίωση, πρέπει να λάβουμε υπόψη τη Δικαιοσύνη. Ο κλασικός ορισμός της Δικαιοσύνης ήταν το να δίνει σε κάθε άτομο αυτό που του αξίζει, σύμφωνα με τις πράξεις και τη φύση του. Δώστε στον καθένα αυτό που

είναι δικό του. Αλλά πρέπει να λάβετε υπόψη τι κάνει αυτό το άτομο και ποιος είναι αυτός που το κάνει. Επειδή δεν είναι το ίδιο έγκλημα που διαπράττεται από ένα άτομο που είναι ανήλικο, ανίκανο να συνειδητοποιήσει ή που δεν έχει επαρκώς μορφωθεί. Δεν είναι το ίδιο έγκλημα να κλέβει 100 ευρώ με έναν υπουργό που κλέβει 100 εκατομμύρια ευρώ. Προφανώς δεν είναι το ίδιο. Η αληθινή δικαιοσύνη λαμβάνει υπόψη όχι μόνο αυτό που κάνουμε αλλά και ποιος το κάνει, και πάνω απ' όλα, πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον ανθρώπινο παράγοντα.

Ο ανθρώπινος παράγοντας είναι θεμελιώδης όταν μιλάμε για δικαιοσύνη και αυτός ο ανθρώπινος παράγοντας αποτελείται από δύο στοιχεία, την ανθρώπινη κατάσταση και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Όταν μιλάμε για την ανθρώπινη κατάσταση αναφερόμαστε σε αυτά τα πράγματα τα οποία φέρουμε από τη γέννησή μας και σε αυτά που μας έχουν εκπαιδεύσει και μας έχουν ενσωματώσει σιγά σιγά. Αυτά που έχουμε μέσα μας είναι μάλλον μια αόρατη ύλη, όπου όλα είναι αναμειγμένα, τα καλά και τα κακά, τα ψηλά και τα χαμηλά. Είναι η ανθρώπινη φύση, όπου μερικές φορές κάνουμε πράγματα που δεν πρέπει να κάνουμε, αλλά η ανθρώπινη φύση δεν μπορεί να αποφύγει να τα κάνει, π.χ. να φάει σοκολάτα, ή να καπνίσει ένα τσιγάρο κ.λπ. καθένα από τα μικρά μας ελαττώματα... Ας μην μιλήσουμε για τα μεγάλα, που είναι και η ανθρώπινη φύση, τελικά, αλλά τα μικρά μας ελαττώματα, αυτά

Όταν ανάβουμε ένα σπύρτο, ακόμα κι αν το γυρίσουμε ανάποδα, η φωτιά πάντα κατευθύνεται προς τα πάνω.

Η Ακρόπολη βρισκόταν πάντα στο πιο ψηλό μέρος των πόλεων και συμβόλιζε το υψηλότερο, το καλύτερο, το πιο φωτεινό μέρος των πραγμάτων.

είναι χαρακτηριστικά της ανθρώπινης φύσης: έτσι είμαστε, τα μάτια μας χάνονται, τα πόδια μας χάνονται, τα χέρια μας χάνονται, γιατί είναι η ανθρώπινη φύση.

Αλλά πρέπει να έχουμε κατά νου ότι υπάρχει και κάτι μέσα μας που είναι σαν τη φωτιά. Είναι κάθετο. Έχετε παρατηρήσει τη φωτιά; Όταν ανάβουμε ένα σπύρτο, ακόμα κι αν το γυρίσουμε ανάποδα, η φωτιά πάει προς τα πάνω. Η φωτιά είναι κάθετη, δεν είναι οριζόντια ούτε πάει προς τα κάτω ποτέ. Και αν τα πράγματα επιστρέψουν στην αρχή τους, καθώς «σκόνη είμαστε και στη σκόνη θα επιστρέψουμε», αυτό θα πρέπει να μας διδάξει πολλά για την αιτία που η φωτιά ανεβαίνει, σίγουρα επειδή αυτή είναι η προέλευσή της. Ίσως δεν ήταν ψέμα όταν εκείνοι οι αρχαίοι Έλληνες μας είπαν ότι ήταν η φωτιά των θεών, που είχαν κατέβει στη γη για εμάς τους ανθρώπους.

Πρέπει να λάβουμε υπόψη την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, δηλαδή ένα κομμάτι μέσα μας που πρέπει να ζει όρθιο, όχι να πεθαίνει όρθιο. Αυτό που λέγεται ρομαντικά ότι «πρέπει να πεθάνεις όρθιος και να μην ζεις γονατιστός» είναι πολύ καλό... αλλά το πιο δύσκολο είναι να ζεις όρθιος -όχι να πεθάνεις όρθιος-, όλη σου τη ζωή. Σαν φωτιά, προς τα πάνω, κάθετα, προς την κορυφή. Αυτό είναι περίπλοκο, αλλά όταν μιλάμε για δικαιοσύνη πρέπει να αναλογιστούμε ότι μέσα σε έναν άνθρωπο υπάρχουν αυτά τα δύο μέρη και ότι όλα αυτά είναι ο ανθρώπινος παράγοντας.

Κάτι άλλο που πρέπει να έχουμε κατά νου: πρέπει να αναλογιστούμε, όταν μιλάμε για συμβίωση, την παράμετρο της ευτυχίας. Η ευτυχία είναι πολύ σημαντική. Οι αρχαίοι φιλόσοφοι συμφώνησαν, σχεδόν όλοι, στην τοποθέτηση της ευτυχίας βασικά στην αταραξία και την αυτάρκεια, αλλά αυτό δεν είναι τόσο εύκολο. Είναι ελληνικοί όροι που σημαίνουν περίπου κάτι τέτοιο: Δεν με ενοχλεί τίποτα, δηλαδή τίποτα έξω

από μένα δεν μπορεί να με αποσταθεροποιήσει, να με ταράξει, να με βγάλει από το κέντρο μου. Και είμαι ανεξάρτητος: αυτάρκης.

Ίσως η ευτυχία, για εμάς, είναι η ικανότητά μας να ερωτευόμαστε τα πράγματα, αν και δεν είμαστε ούτε αυτάρχεις ούτε απαθείς, δηλαδή δεν είμαστε ανεπηρέαστοι. Αυτό που μπορούμε να κάνουμε είναι να ερωτευτούμε ανώτερα πράγματα. Αυτό, άλλωστε, σημαίνει Ακρόπολη, δηλαδή το υψηλότερο μέρος των πραγμάτων, το καλύτερο, το πιο φωτεινό. Για παράδειγμα, τους καλύτερους φίλους μας, τους καλύτερους από αυτούς που μοιράζονται τη ζωή μαζί μας, τις καλύτερες εμπειρίες μας, τους καλύτερους πολιτισμούς που μελετάμε, τους καλύτερους διαφορετικούς τρόπους σκέψης, τους καλύτερους διαφορετικούς τρόπους ζωής.

Πρέπει να προσπαθήσουμε να ανεβάσουμε τη συνειδήσή μας στο καλύτερο, στο ανώτερο κομμάτι. Το υψηλότερο είναι αυτό που σημαίνει Ακρόπολη, που ως γνωστόν βρισκόταν στο πιο ψηλό μέρος των πόλεων. Εκεί υπήρχαν οι ναοί. Χρειάζοταν προσπάθεια για να ανέβει ο πολίτης, να ανέβει στο λόφο, να φτάσει στους ναούς και να μπορέσει να προσπαθήσει να έρθει σε επαφή με τον εαυτό του, με το θάνατο μέρος του, με το μέρος της φωτιάς. Γι' αυτό οι ναοί χτίζονταν πάντα, σε όλους

τους πολιτισμούς: για να διευκολύνουν τα ανθρώπινα όντα να έρθουν σε επαφή και να συνδεθούν με το δικό τους πνευματικό μέρος, το μέρος της φωτιάς που όλοι έχουμε, εκτός αν κάποιος απορρίψει το νου. Αν κάποιος πει "όχι, δεν θέλω να έχω νου", τότε δεν θα έχει φωτιά, και χωρίς νου πώς να επικοινωνήσουμε; Πρέπει να παραδεχτούμε ότι είμαστε όντα φτιαγμένα από φωτιά.

Πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη μας, όταν μιλάμε για συμβίωση, την ελευθερία. Από τη φιλοσοφική σκοπιά μας και των περισσότερων στοχαστών, η ελευθερία βασίζεται στην εκπαίδευση που λαμβάνουμε. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι τώρα αυτό αποτυγχάνει. Ακριβώς τα συστήματα διακυβέρνησής μας και η δημοκρατία μας είναι το σύστημα που χρειάζεται περισσότερο την εκπαίδευση, γιατί τώρα οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να αποφασίσουν. Πρέπει να αποφασίσουν, πρέπει να σκεφτούν και να αποφασίσουν. Τότε είναι που χρειάζεται περισσότερο η εκπαίδευση. Και σε αυτό αποτυγχάνουμε. Επειδή δεν γεννάμε ανθρώπους, πολίτες, ικανούς να θυσιάσουν για το κοινό καλό -γι' αυτό είμαστε

Ο Προμηθέας έκλεψε τη φωτιά, τον νοητικό σπινθήρα, το Manas, από τους θεούς για να τη δώσει στους ανθρώπους και αυτό το έκανε από αγάπη για την ανθρωπότητα

Θέλουμε να ζήσουμε με άλλους; Πρέπει να είμαστε χρήσιμοι οικειοθελώς, με ένα γνήσιο εθελοντισμό που συνδυάζει την Βούληση με την Ελευθερία.

μαζί-, που βάζουν το κοινό καλό πάνω από τα δικά τους προσωπικά και ατομικά συμφέροντα. Γι' αυτό η εκπαίδευση αποτυγχάνει. Η αρχαία, κλασική, φυσική φιλοσοφική αντίληψη πάντα ήταν ότι ο πολίτης πρέπει να είναι χρήσιμος, χαρούμενος και συνειδητός. Στον φυσικό κόσμο πρέπει να είναι χρήσιμος. Πρέπει να είμαστε χρήσιμοι στους άλλους. Θέλουμε να ζήσουμε με άλλους; Πρέπει να είμαστε χρήσιμοι. Τι μπορώ να κάνω για την κοινότητα; Πρέπει να νιώθω χρήσιμος. Για αυτό πρέπει να το κάνω οικειοθελώς. Δεν λειτουργεί αν το κάνω καταναγκαστικά. Πρέπει να είναι γνήσιος εθελοντισμός.

Και για να είναι κάτι πραγματικά εθελοντικό, πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή δύο δυνάμεις που είναι ήδη εντυπωσιακές, από μόνες τους και όταν συνδυάζονται είναι αυτό που κάνει έναν άνθρωπο να μεγαλώνει περισσότερο: η θέληση και η ελευθερία. Όταν κάνουμε κάτι εθελοντικά, επειδή το θέλουμε, επειδή κανείς δεν μας αναγκάζει, είναι κάτι που μας κοστίζει, πρέπει να θέσουμε σε λειτουργία τη θέληση και την ελευθερία. Ο άνθρωπος τότε αναπτύσσεται σαν τέτοιος με απίστευτη

ταχύτητα. Αν είμαστε μόνο θεωρητικοί, πολύ διανοούμενοι, δεν θα μπούμε ποτέ σε τίποτα. Θα είμαστε περιορισμένοι. Η εξέλιξή μας θα είναι περιορισμένη.

Άρα, ο καλός πολίτης, αυτός που πρέπει να ζήσει με άλλους, πρέπει να είναι υλικά χρήσιμος, ψυχολογικά ευτυχημένος. Ίσως η ευτυχία μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εκτίμησης των καλύτερων που βρίσκουμε στη ζωή μας, της επιλογής εμπειριών, της επιλογής των καλύτερων, αφήνοντας πίσω μας τα χειρότερα. Καλλιεργούμε τον εαυτό μας. Η αντίληψή μας για τον πολιτισμό δεν είναι ένας πολιτισμός για χάρη του πολιτισμού. Δεν θέλουμε να καλλιεργήσουμε τον εαυτό μας, να μάθουμε περισσότερα για μια πληθώρα πραγμάτων. Όχι, ο πολιτισμός που προτείνουμε, που είναι πάντα διαπερασμένος από ένα φιλοσοφικό νήμα, είναι ένας πολιτισμός που μας εξευγενίζει. Είναι όπως, για παράδειγμα, στην περίπτωση των μετάλλων: μιλάμε για σίδηρο, χαλκό. Υπάρχουν όμως και άλλα ευγενή μέταλλα, για παράδειγμα ο χρυσός, που λάμπουν και δεν φθερίζονται.

Κατά κάποιο τρόπο, πιστεύουμε ότι ο πολιτισμός μας εξευγενίζει, ότι πρέπει να χρησιμεύσει για να αναδείξει τη λάμψη μας, τον χρυσό μας, το καλύτερο του εαυτού μας και όχι το χειρότερο. Για να εκφράσουμε τα χειρότερα δεν χρειαζόμαστε

πολιτισμό. Ο πολιτισμός πρέπει να μας «καλλιεργήσει» και μέσα από αυτή την καλλιέργεια της προσωπικότητάς μας, του χαρακτήρα μας, εξευγενιζόμαστε, λάμπουμε σαν χρυσός. Και ίσως αυτό μας φέρνει πιο κοντά στην ευτυχία για την οποία λέγαμε.

Και πνευματικά πρέπει να είμαστε συνειδητοί, δηλαδή καρποφόροι, για να καταλάβουμε ο ένας τον άλλον. Και έτσι έχουμε έναν πολίτη που μπορεί να ζήσει με άλλους πολίτες. Προσοχή, προς το παρόν αυτό είναι μια ουτοπία. Αυτό βασίζεται σε όσα έχουμε πει για τα άκρα και τις αρχές: αυτό που βρίσκεται στην αρχή και αυτό που βρίσκεται στο τέλος δεν το έχουμε φτάσει ακόμα, δεν έχει επιτευχθεί ακόμα. Αλλά και το ανθρώπινο ον δεν είναι ακόμη ολοκληρωμένο. Είμαστε όντα σε εξέλιξη. Ή πιστεύει κάποιος ότι δεν πρόκειται πλέον να βελτιωθεί, ότι δεν μπορεί να βελτιώσει απολύτως τίποτα; «Εδώ έφτασα και εδώ μένω. «Είμαι όπως είμαι και δεν μετακινούμαι από εδώ». Το πιστεύει κανείς αυτό; Όλοι μπορούμε να βελτιωθούμε. Όλοι θα εκπλαγούμε όταν η ζωή μας φέρει εμπειρίες και ξαφνικά θα πούμε: «Ω! αυτό που με πλήγωσε τόσο πολύ πριν από πέντε χρόνια, τώρα δεν με επηρεάζει πια. Κοίτα με, είμαι πιο δυνατός. Δεν το είχα καταλάβει ποτέ, τώρα, ξαφνικά, σε αυτό το σημείο της ζωής μου, το καταλαβαίνω τέλεια! Φυσικά, ναι! Η ζωή μας είναι μια συνεχής μάθηση.

Έτσι, το τέλος κάποιου πράγματος είναι ένα επίτευγμα-αυτό δεν είναι δώρο κανενός. Αυτό πρέπει να γίνει, αυτό πρέπει να επιτευχθεί, αυτό εξαρτάται από εμάς. Και εδώ έρχεται το μεγάλο ερώτημα: Τι θα κάνουμε; Επειδή η φιλοσοφία είναι πρακτική, όπως είχαμε πει στην αρχή. Και υπάρχουν πολλά πράγματα που εξαρτώνται από εμάς. Τι θα κάνουμε; Θα βαδίσουμε με σταθερό βήμα, συνειδητά προς τη συμβίωση; Θα πετύχουμε μια νοοτροπία συνέχειας; Δεν είναι εύκολο. Θα έχουμε επίγνωση της αθανασίας, με κάποιο τρόπο; Γιατί αυτό είναι σημαντικό για τη συμβίωση.

Ας κάνουμε μια άσκηση φαντασίας. Με τη φαντασία μας μπορούμε να πάμε όπου θέλουμε. Ας φανταστούμε ότι βρισκόμαστε σε μια άλλη εποχή, ότι είμαστε στην Ελλάδα, στην Αθήνα, τον 5ο αιώνα π.Χ. Πάμε στην Αθήνα... Ένας Αθηναίος πολίτης εκείνης της εποχής, σε ένα χρόνο, τα είχε ζήσει σχεδόν όλα: είχε πάει στον πόλεμο, είχε δει τους συντρόφους του να πεθαίνουν, είχε ζήσει, ίσως, ξηρασίες, επιδημίες, είχαν γίνει

πολλές γιορτές... Και ξαφνικά έφτασε η πολυαναμενόμενη στιγμή: το θέατρο! Ο Αθηναίος πολίτης περίμενε όλο το χρόνο να φτάσει η ώρα των θεατρικών αγώνων. Υπήρχαν θεατρικά έργα που διαρκούσαν οκτώ ώρες, και ήταν εκεί. Τους βλέπουμε, ντυμένους με χιτώνες, κάτω από τον έναστρο ουρανό, στο φως των πυρσών στην αναπαράσταση, για παράδειγμα, του Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου. Αυτός ο άντρας ήταν εκεί με τη γυναίκα του. Έβλεπαν εκείνο το έργο, άκουγαν τα λόγια του μεγάλου Αισχύλου. Όταν ο Προμηθέας είπε ότι έκλεψε τη φωτιά από τους θεούς, για να τη δώσει στους ανθρώπους, και ότι το έκανε από αγάπη για την ανθρωπότητα, γιατί η ανθρωπότητα δεν ήξερε πώς να κινηθεί, δεν έβλεπε το μέλλον της, δεν μπορούσε να δει το πεπρωμένο της, δεν κατανοούσε τη ζωή, δεν μπορούσε να βρει το νόημα της ζωής. Ο Προμηθέας έκλεψε εκείνη τη φωτιά και εκείνος ο Έλληνας, που περίμενε ένα χρόνο, παρακολουθούσε την παράσταση. Ξαφνικά άκουγε τον Χορό, αποτελούμενο από πολλές φωνές, να λέει με μια φωνή: «Και τώρα τα εφήμερα κατέχουν τη φωτιά των θεών;» Ακούγοντάς το ο Αθηναίος πολίτης, καταλάβαινε ότι δεν ήταν εφήμερο ον, γιατί τώρα είχε τη φωτιά των θεών.

Αυτός ο άνθρωπος, που δεν είχε αυτοκίνητο σαν το δικό μας για να τρέχει με 200 χλμ. την ώρα, που δεν ταξίδευε με αεροπλάνο, που δεν είχε υπολογιστές, αυτός ο άνθρωπος συνειδητοποίησε ότι ήταν αθάνατος, ότι δεν ήταν εφήμερος, ότι μέσα του υπήρχε μια φωτιά που έπρεπε να περάσει αιώνα με τον αιώνα, από τη μια ζωή στην επόμενη και είχε μια αντίληψη της συνέχειας, ότι αυτό που επρόκειτο να πετύχει ατομικά, αυτό που ο κάθε άνθρωπος μπορούσε να ξεπεράσει μόνος του, θα ωφελούσε το σύνολο, θα ωφελούσε το συλλογικό. Είχαν επίγνωση ότι αυτό που έκαναν δεν ήταν μόνο για αυτούς, αλλά και για τις επόμενες γενιές, γενιές και γενιές. Δεν ήταν εφήμερα όντα, δεν θα τελείωναν με πενήντα, εξήντα, εβδομήντα ή εκατό χρόνια, αλλά θα διαιωνίζονταν πέρα από τον χρόνο. Ίσως μας λείπει αυτή η νοοτροπία για να καταλάβουμε τι είναι συμβίωση και ότι όλα τα επιτεύγματα που καταφέρνουμε δεν θα χαθούν. Αυτό θα παραμείνει για τις επόμενες γενιές, ακόμα κι αν κάποιος το χρησιμοποιήσει καταχρηστικά αργότερα. Όμως, άλλες και άλλες γενιές θα έρθουν σαν τα κύματα στην ακτή και μια μέρα, η ανθρωπότητα θα μπορέσει συμβιώσει με ειρήνη και ελευθερία.

Προς την ενότητα μέσω της διαφορετικότητας

Κείμενο: Fernando Schwarz

Γνωρίζουμε από τη θεωρία συστημάτων ή την εξελικτική οικολογία ότι ο βαθμός μέγιστης ανάπτυξης ενός συστήματος¹ (οικοσυστήματος για παράδειγμα) ορίζεται από τον βαθμό ποικιλομορφίας του, που όσο μεγαλύτερη είναι τόσο περισσότερες οι πιθανότητες ισχύος, ενόψει αλλαγών και αλλοιώσεων. Όλα τα είδη που αποτελούν το σύστημα συνεισφέρουν στη σταθερότητά του και η ενότητά του εξαρτάται από τους αμέτρητους δεσμούς που εδραιώνονται στους κόλπους της ποικιλομορφίας του.

Αυτό το αξίωμα ισχύει για οποιοδήποτε οργανισμό στη Φύση: οικογενειακές ομάδες, αγέλες, πληθυσμούς, κοινότητες ειδών κ.λπ. Και σε ατομικό επίπεδο, στην οργάνωση ενός οργανισμού, ενός κυττάρου, του γενετικού υλικού.

Τα συστήματα που επιτεύχθηκαν από τα ανθρώπινα όντα κατά τη διάρκεια της εξέλιξής τους συμμετέχουν επίσης σε αυτό το αξίωμα («*Η ενότητα εξαρτάται από την πολυμορφία*»): όταν ένα σύστημα προσεγγίζει το μέγιστο της ποικιλομορφίας του αντιμετωπίζει μια κατάσταση μέγιστης σταθερότητας και ανάπτυξης, επιδεικνύει μια πιο ισχυρή ενότητα από ό,τι αν απομακρυνθεί από το μέγιστο της δυνατής ποικιλομορφίας του. Έτσι, κοινωνίες, οικογενειακές φυλές, συμβολικές ομάδες ή εμπορικά δίκτυα, για να αναφέρουμε μερικά συστήματα χαρακτηριστικά των εξελικτικών επιτευγμάτων των ανθρώπων, συμμετέχουν σε αυτό το αξίωμα. Για παράδειγμα: Μια κοινωνία με μεγαλύτερη ποικιλία επαγγελμάτων και επαγγελματικών προφίλ είναι πιο σταθερή και ανεπτυγμένη, ένα σύστημα υγείας με περισσότερους ειδικούς και εξοπλισμό είναι πιο αποτελεσματικό στη διατήρηση της υγείας, ένα σύνολο νόμων με περισσότερες κανονιστικές διαδικασίες είναι ικανότερο να ανταποκριθεί σε ποικίλες περιστάσεις. Σε όλα αυτά τα παραδείγματα και σε πολλά άλλα, ισχύει το ίδιο, εφόσον τα μέρη του συστήματος έχουν δεσμούς μεταξύ τους που προσανατολίζονται προς την ενότητα, δηλαδή στο κοινό καλό.

Με άλλα λόγια, όπως δεν περισσεύει κανένα είδος σ' ένα ώριμο οικοσύστημα, δεν περισσεύει και κανένα άτομο σε μια κοινωνία, καμία γνώση σ' ένα πανεπιστήμιο, καμία όμορφη έκφραση στα κέντρα τέχνης, κανένα σχέδιο στην κατασκευή του μέλλοντος.

Αποστολή του ανθρώπου ως προς τον εαυτό του και ως προς τη σχέση του με τα πολιτισμικά, συμβολικά και οικονομικά του δημιουργήματα, είναι η διατήρηση της σχέσης ανάμεσα στην ενότητα και την ποικιλομορφία. Όταν αυτή η σχέση ατροφεί, εμφανίζονται οι φανατικοί, οι πολιτισμικοί αποκλεισμοί, οι μαζικοποιημένες κοινωνίες, ο ολοκληρωτισμός. Και σε προσωπικό επίπεδο, η απώλεια ισορροπίας ανάμεσα στην ενότητα και την ποικιλομορφία οδηγεί σε εθισμούς, μανίες, φοβίες ή ασθένειες.

Αυτό το αξίωμα, που μέχρι τώρα αναφερόταν μόνο σε υλικά στοιχεία, χρησιμεύει εξίσου στο ψυχολογικό, νοητικό και πνευματικό πεδίο, και στις αλληλεπιδράσεις αυτών των πεδίων τόσο μεταξύ τους όσο και με το υλικό.

Για τον φιλόσοφο Edgar Morin, η πραγματική και αποτελεσματική συγκρότηση μιας ανθρωπότητας προϋποθέτει

ταυτόχρονα την πλήρη και κοινή συνειδητοποίηση της ανθρώπινης ενότητας και ποικιλομορφίας. Θεωρεί ότι η ενότητα δεν μπορεί να διαχωριστεί από τη διαφορετικότητα και την ποικιλομορφία, μια και: «το χαρακτηριστικό του συστήματος *homo* (είδος/άτομο/κοινωνία) είναι ότι μπορεί να δημιουργήσει - λόγω των θεμελιωδών και επομένως «αμετάβλητων» χαρακτηριστικών του - μεγάλες ποικιλίες συμπεριφορών, στρατηγικών και κοινωνικών σχέσεων».²

Η ενότητα και η ανθρωπιά στην οποία προσβλέπουμε δεν πρέπει να συνίσταται σε μια τυποποίηση και ομογενοποίηση που καταστρέφει και εξαφανίζει τις πολιτιστικές και ατομικές διαφορές, αλλά πρέπει να είναι ικανή να καλωσορίζει την ποικιλομορφία και τις ιδιαιτερότητες. Η παγκόσμια κοινωνία πρέπει να βασίζεται στην ποικιλομορφία και όχι στην ομοιογένεια. «Έτσι, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, ως

εξαιρετικά πολύπλοκο ζώο, ο άνθρωπος καθορίζεται βιολογικά από την αρχή της ενότητας-ποικιλομορφίας και, ήδη σε αυτό το επίπεδο, η ενότητα και η ποικιλομορφία δεν αλληλοαποκλείονται, αλλά είναι όροι συμπληρωματικοί».³

Τα ανθρωπολογικά καθολικά δεν είναι μόνο βιολογικά με τη στενή, περιοριστική και βιολογική έννοια του όρου, αλλά βιοπολιτισμικά, και αυτή η βιοπολιτισμική ενότητα δεν μπορεί να διαχωριστεί από την ποικιλομορφία και τη μεταβλητότητα. Οι βιολογικές και κοινωνικοπολιτισμικές πτυχές του ανθρώπου δεν πρέπει να νοούνται ως δύο ξεχωριστές ή απλώς αντιπαρατιθέμενες διαστάσεις. Ο Morin διαφωνεί με κάθε περιοριστική κατασκευή της ανθρώπινης έννοιας, δομημένη μονοδιάστατα από μία μοναδική οπτική, είτε αυτή είναι πολιτισμική είτε βιολογική, επειδή δεν υπάρχει το βιολογικό από τη μια μεριά και το πολιτισμικό από την

άλλη, με τρόπο αντιθετικό και εχθρικό, αλλά πρόκειται για ένα «σφαιρικό σύστημα», μια «οργανωμένη πολύπλοκη ενότητα», που αποτελείται από ένα σύνολο αλληλεπιδράσεων και αλληλεξαρτήσεων ανάμεσα σε πολλαπλούς και διαφορετικούς «βιο-ψυχο-κοινωνικούς» τομείς. Ο άνθρωπος λοιπόν, πρέπει να αυτό-προσδιοριστεί με τρόπο «ολιστικό», δηλαδή «βιο-ψυχο-κοινωνικό», επειδή είναι αποτέλεσμα συνεχών αλληλεπιδράσεων αυτού του τύπου.⁴

Η ανθρωπότητα είναι ενιαία και ποικιλόμορφη ταυτόχρονα

Ο καθηγητής Jorge Ángel Livraga, ιδρυτής της Νέας Ακρόπολη λέει: «Ο άνθρωπος φέρει μέσα του τα αρχέτυπα του συνόλου της ανθρωπότητας. Ο καθένας μας αντανακλά, κατά κάποιο τρόπο, όλους τους ανθρώπους που υπάρχουν στη Γη. Ο καθένας μας έχει μέσα του τα όνειρα όλων εκείνων που έζησαν στη Γη αλλά και εκείνων που θα έρθουν. Ο καθένας μας διαθέτει ένα δυναμικό πραγματικά απίστευτο, αλλά χρειάζεται να έχουμε επιμονή.»⁵

“Σε αυτόν τον πλούτο της Ανθρωπότητας, κάθε άνθρωπος έχει τον δικό του τρόπο να αισθάνεται, τον δικό του τρόπο σκέψης, τον τρόπο ζωής του. Αλλά όλοι έχουμε επίσης μια κουλτούρα που μας ενώνει. Αυτή η κουλτούρα που μας ενώνει

μας επιτρέπει να μιλάμε για την επιστήμη, να μιλάμε για την τέχνη, να μιλάμε για τη λογοτεχνία, για οτιδήποτε, κατανοώντας ο ένας τον άλλον με συμβατικά σήματα που έχουμε αποδεχτεί. Με άλλα λόγια, τα ανθρώπινα όντα, από τη γενετική πλευρά, κληρονομούν μόνο μια σειρά ενστικτωδών ικανοτήτων, αλλά η μάθηση είναι απαραίτητη, δηλαδή η μετάδοση του πολιτισμού είναι απαραίτητη για τον άνθρωπο, για να πραγματώσει τον εαυτό του ως τέτοιο.”⁶

“Η ιστορία είναι ενσωματωμένη στη Φύση και θα ανταποκριθεί στους ίδιους νόμους της αιτιότητας. Η ανθρωπότητα είναι μέρος της απεραντοσύνης του Κόσμου, της Φύσης. Δεν είμαστε κάποιου είδους ξένοι, αλλά είμαστε μέσα στη Φύση.”⁷

Η προώθηση της ενότητας στην πολυμορφία σημαίνει να ζωντανέψει η θεμελιώδης αρχή της φιλοσοφίας της συνύπαρξης: φιλία είναι η φυσική συμπάθεια που ενώνει όλα τα ζωντανά όντα, την οποία ο Αριστοτέλης διακρίνει από τη φιλία ανάμεσα σε ανθρώπους. Είναι η πολιτική φιλία που βασίζεται στην αναφαιρέτη προσοχή που αξίζει ο καθένας. Αυτή η στάση της ανθρώπινης συντροφικότητας είναι ικανή να σπάσει το κύκλωμα της βίας. Είναι ένα ισχυρό αντίδοτο στις διακρίσεις, την περιθωριοποίηση, τον αποκλεισμό και ως εκ τούτου την αύξηση της βαρβαρότητας.

Τρεις αρχές για την επίτευξη της ενότητας μέσω της διαφορετικότητας

1. Αδελφoσύνη: Ένα ιδανικό αδελφoσύνης, βασισμένο στον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, πέρα από διαφορές φύλου, πολιτισμικές, θρησκευτικές, κοινωνικές κ.λπ.

2. Εκλεκτικιστική γνώση: Η αγάπη στη σοφία, μέσα από τη συγκριτική μελέτη φιλοσοφιών, θρησκειών, επιστημών και τεχνών, για να προωθήσει τη γνώση του ανθρώπου, της Φύσης και του Σύμπαντος.

3. Νόμοι της Φύσης και εσωτερική ανάπτυξη του ανθρώπου: Η ανάπτυξη των καλύτερων στοιχείων του ανθρώπου, προωθώντας την πραγμάτωση του ως ατόμου και ενεργού μέλους της κοινωνίας. Να δράσουμε σε αρμονία με τη φύση, για να βελτιώσουμε τον κόσμο.

Αδελφoσύνη

Στον 20ο αιώνα, η επιστήμη απόδειξε την ενότητα του ανθρώπινου γονιδίου και ότι η Ανθρωπότητα είναι μία και διαφορετική ταυτόχρονα, σε φυσικό επίπεδο. Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή που είχαν διαισθανθεί και οι φιλόσοφοι και ανθρωπολόγοι της αρχαιότητας, δεν μετατράπηκε σε συγκεκριμένη επίγνωση, ώστε να μπορούμε να συμβιώνουμε όλοι μαζί σε παγκόσμιο επίπεδο.

Πιστεύουμε όμως ότι η ανθρωπότητα έχει καταφέρει να φτάσει σε μια αντίληψη κοινών συμφερόντων και εργαλείων λειτουργίας και μορφοποίησης. Τις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, αυτή η ιδέα εκφράστηκε με τη λέξη παγκοσμιοποίηση, υποδηλώνοντας την εικόνα ενός σφαιρικού κόσμου, ο οποίος μοιράζεται παρόμοια προβλήματα και ίσως παρόμοιες λύσεις. Αλλά πρέπει να παραδεχτούμε ότι αν έχουμε σημειώσει κάποια πρόοδο, είναι ουσιαστικά στο υλικό επίπεδο, και όχι τόσο στον κόσμο των ιδεών ή των αξιών.

Όπως επισημαίνει η Έλενα Πέτροβνα Μπλαβάτσκι, «*Η Ανθρωπότητα είναι μια μεγάλη αδελφότητα λόγω του ίδιου υλικού από το οποίο είναι πλασμένη βιολογικά και ηθικά. Όμως, αν δεν δημιουργηθεί και μια Αδελφότητα σε πνευματικό επίπεδο, δεν θα αξίζει πολύ περισσότερο από ένα ανώτερο γένος ζώων.*»⁸

Οι φαινομενικές πολιτισμικές, εθνολογικές, ψυχολογικές και λοιπές διαφορές εξακολουθούν να ευνοούν τον διαχωρισμό ανάμεσα στους ανθρώπους, αναζητώντας πάντα σχέσεις υποταγής και περιθωριοποίησης μεταξύ τους.

Η ενότητα, βασισμένη σε βιολογικά αναλλοίωτα στοιχεία, έχει αποδείξει ότι ο άνθρωπος σε φυσικό επίπεδο, δηλαδή η μορφή του, η εμφάνιση του, προέρχονται από ένα κοινό υπόβαθρο.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε όμως ότι, για να επιτευχθεί μια αληθινή αδελφική ένωση που σέβεται την ανθρώπινη διαφορετικότητα, πρέπει να λάβουμε υπόψη την ύπαρξη του εσωτερικού ανθρώπου, που είναι στην πραγματικότητα ο παράγοντας που του δίνει την ενότητα στην ανθρώπινη διαφορετικότητα. Πρόκειται για την ικανότητα που έχει κάθε άνθρωπος να συγκινείται μπροστά στην Ομορφιά, να αναζητά τη Δικαιοσύνη, να εκφράζει Καλοσύνη μπροστά στις δυσκολίες, να λαχταρά την αυθεντικότητα της Αλήθειας.

Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια ενισχύεται, ριζώνει στο εσωτερικό του ανθρώπου, όπως απέδειξε ο Pico de la Mirandola. Η εσωτερικότητα βοηθάει να αποδεχόμαστε τις διαφορές και να κατανοούμε ότι πίσω από αυτές τις διαφορές υπάρχει μια ενότητα που μας καθιστά αξιόλογους, ικανούς να βρίσκουμε και να εκφράζουμε την πραγματική μας ταυτότητα που δεν είναι μόνο υλική.

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής μας οδηγεί να δίνουμε συνεχώς προσοχή στις απαιτήσεις του έξω κόσμου. Στην πραγματικότητα, δεν προτείνεται καμία εσωτερική πειθαρχία που να διακρίνει τη ματαιοδοξία και τις ψευδαισθήσεις από αυτά που είναι ουσιαστικά και αναζωογονητικά.

Ένα από τα κλειδιά για να φτάσουμε στον εαυτό μας, να κατανοήσουμε την αληθινή μας ταυτότητα και να ζούμε μια ζωή με πλήρη επίγνωση, είναι η αξιοπρέπεια. Δεν είναι αναζήτηση αναγνώρισης των ικανοτήτων μας, αλλά σεβασμός της ουσίας μας και δέσμευση να δρούμε στη ζωή σύμφωνα με αυτήν την ουσία.

“*Ταλουχημένοι από το αίσθημα της ενότητας, θα είμαστε σε θέση να αφομοιώσουμε τις διαφορές*”, λέει ο Ινδός φιλόσοφος Sri Ram.

Ένας κόσμος με ανθρώπους ελεύθερους να εκφράζουν τον καλύτερο εαυτό τους και να σέβονται τις πεποιθήσεις των άλλων μπορεί να είναι εφικτός μόνο αν εκπαιδευτούμε σ’ έναν πιο συνειδητό και αξιοπρεπή τρόπο ζωής.

Φιλοσοφικός εκλεκτικισμός

Ο εκλεκτικισμός, λέξη ελληνική που σημαίνει επιλέγω, εκλέγω, διαλέγω, είναι μια φιλοσοφική στάση που συνίσταται στην επιλογή ανάμεσα σε διαφορετικές φιλοσοφίες, των στοιχείων εκείνων που μπορούν να συστήσουν ένα πλήρες ενιαίο σύστημα.

Αυτή η φιλοσοφική στάση ανάγεται στους φιλοσόφους της Αλεξάνδρειας, όπως ο Αμμώνιος Σακάς, οι οποίοι είχαν επιλέξει, ανάμεσα στα διαφορετικά φιλοσοφικά και πνευματικά ρεύματα, εκείνα που τους φαίνονταν σοφότερα για τη βελτίωση του ανθρώπου.

Από τη μεριά του, ο Diderot υπερασπίζεται την εκλεκτική μέθοδο της φιλοσοφίας στην Εγκυκλοπαίδειά του, αντιπαραθέτοντάς την στον δογματισμό, δηλαδή τον φιλοσοφικό σχηματισμό ή συγκρητισμό, που προσπαθούν να υπερθεματίσουν συστήματα αντιτιθέμενα. Είναι ένας τρόπος αναζήτησης της ενότητας στην ποικιλομορφία.

Από την άλλη μεριά, η προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τις διάφορες κουλτούρες και πολιτισμούς της ιστορίας, μέσω της συγκριτικής μεθόδου, μας βοηθάει να ανακαλύψουμε τους προσανατολισμούς και τις διαδρομές εκείνων που έδωσαν ονόματα σε ιδέες και πραγματικότητες.

Όπως εξηγεί ο Maruyama⁹: *“Η αναγνώριση άλλων πολιτισμών δεν σημαίνει, ούτε πρέπει να σημαίνει, την εξιδανίκευσή τους. Οι πολιτισμοί πρέπει να γίνονται σεβαστοί, αλλά πρέπει επίσης να λαμβάνουμε υπόψη τις ατέλειές τους και πώς, όπως και στον δικό μας, υπάρχουν δεισιδαιμονίες, μυθολασίες, συσσωρευμένες και άκριτες γνώσεις, δομές*

εξουσίας, ταπεινωτικά και καταπιεστικά έθιμα. Ο σεβασμός για τους άλλους πολιτισμούς δεν πρέπει να είναι τυφλός αλλά κριτικός”, πράγμα που μας επιτρέπει να εξάγουμε τα καλύτερα στοιχεία από τον καθένα.

*“Το δυτικοκεντρικό όραμα που θεωρεί τα όντα των αρχαϊκών και παραδοσιακών κοινωνιών ως οπισθοδρομικά και που βλέπει σε αυτά μόνο άγνοια, ψευδείς ιδέες, πρωτόγονους τρόπους ζωής και δεισιδαιμονίες, πρέπει να ξεπεραστεί και να αντικατασταθεί από μια πιο ανοιχτή αντίληψη, ικανή να ανακαλύψει τη σοφία, τους ηθικές αξίες και τους δεξιότητες που υπάρχουν πραγματικά σε τους τους πολιτισμούς”.*¹⁰

Νόμοι της φύσης και εσωτερικές δυνάμεις του ανθρώπου

Η Φύση είναι Δασκάλα Ζωής. Εκφράζεται μέσα από τον κύκλο της Ζωής που φέρει το δυναμικό της ανάπτυξης, κορύφωσης και παρακμής. Η ύπαρξά της δεν εδρεύει στα φαινόμενά της, αλλά στην ουσία της που είναι η ενέργεια του γίνεσθαι, της κίνησης. Ο Schelling λέει: *“η ύλη είναι το κοιμισμένο πνεύμα, το πνεύμα είναι η ύλη σε γίνεσθαι.”*

Ας αντιληφθούμε τη φύση φιλοσοφικά με την ίδια προοπτική όπως οι προγονικοί λαοί, οι Κινέζοι, οι Ινδουιστές, οι Έλληνες φιλόσοφοι ή η ανθρωπιστική φιλοσοφία Ubuntu της Νότιας Αφρικής.

Από την Αναγέννηση και μετά, γεννήθηκε στην Ευρώπη μια πρωτότυπη φιλοσοφική γραμμή, η naturphilosophie (Φυσική Φιλοσοφία) όπου διακρίνονται ο Jacob Boehme, οι Γερμανοί φιλόσοφοι Schelling, Fichte και Carl August von

Eschenmayer. Αυτό το ρεύμα παραμένει επίκαιρο με την προσπάθεια αποκατάστασης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, με βάση την αρχή της συμφιλίωσης.

Ο Γάλλος φιλόσοφος Maurice Merleau-Ponty ανανεώνει, μαζί με άλλους ερευνητές, όπως τον αστροφυσικό Trinh Xuan Thuan και τον φιλόσοφο Michel Serres, την ιδέα ότι η φύση αποτελεί το σύνολο της ουσίας που μετά εισέρχεται στην ύπαρξη.

Στη Φύση τίποτα δεν είναι στατικό, όλα βρίσκονται σε κίνηση, σε δόνηση, σε ασταθή ισορροπία μέσω μιας εναρμόνισης των αντίθετων. Προσπαθώντας να την ακινητοποιήσουμε, την καταστρέφουμε και καταστρεφόμαστε κι εμείς.

Ο άνθρωπος είναι μέρος της Φύσης και εκ των πραγμάτων μπορεί να ενεργοποιήσει το δυναμικό του με ανώτερες ιδιότητες, μερικές φορές αδιανόητες, κυρίως μπροστά σε δοκιμασίες της ζωής και μπορεί να γίνει καλύτερος. Για να γίνει αυτό, οφείλει να αποδεχτεί τις εσωτερικές και εξωτερικές συγκρούσεις αντίθετων δυνάμεων και να τις ενοποιήσει εναρμονίζοντας τις αντιθέσεις. Έτσι συνδυάζει το ον με το μη ον: τη εκδήλωση με την απόκρυψη, τη μέρα με τη νύχτα, τον πόλεμο με την ειρήνη, την έλλειψη με την αφθονία, το κενό με την πληρότητα. Εκφράζει έτσι την ενότητα και τη διαφορετικότητα.

Όσον αφορά στις κρίσεις, αποδίδεται στον φυσικό Albert Einstein ο εξής στοχασμός: *“Μην νομίζουμε ότι τα πράγματα θα αλλάξουν, αν κάνουμε πάντα το ίδιο πράγμα. Η κρίση είναι η καλύτερη ευλογία που μπορεί να συμβεί σε ανθρώπους και χώρες, επειδή η κρίση φέρνει πρόοδο. Η δημιουργικότητα γεννιέται από την αγωνία, ακριβώς όπως η μέρα γεννιέται από τη σκοτεινή νύχτα. Μέσα στην κρίση γεννιέται η εφευρετικότητα, οι ανακαλύψεις και οι μεγάλες στρατηγικές”*.

Το να δρα ο άνθρωπος σύμφωνα με τη φύση του, συνεπάγεται να συμπεριφέρεται σύμφωνα με την αριστεία, την αρετή των αρχαίων, που συνίσταται στο να μην αφήνει τον εαυτό του να παρασύρεται από τα άκρα και να βρίσκει την αρμονία του σωστού μέτρου. Η διανοητική ζωή δεν αρκεί για να εξελιχθεί και να μην πέσει κανείς στον υποκεμενισμό και τον εγωκεντρισμό. Η ηθική ζωή συνεπάγεται την εφαρμογή των ιδεών που αποδεχόμαστε ως συστατικά της ηθικής. Για να την αναπτύξουμε, χρειαζόμαστε ηθική δύναμη. Δηλαδή, μια προσπάθεια για να νικήσουμε τα εμπόδια που μας εμποδίζουν να δρούμε σύμφωνα με αυτά που σκεφτόμαστε.

Για τους Έλληνες φιλοσόφους όλα ανήκουν στη Φύση. Τόσο τα φυσικά πράγματα όσο και οι ιδέες. Οι ιδέες μπορούν να αναδυθούν απροσδόκητα, να αναπτυχθούν, να μετατραπούν σε έργα, αντικείμενα, δράσεις και στη συνέχεια να αποσυρθούν για να επιστρέψουν επειδή τίποτα δεν είναι σταθερό.

Η Φύση περιλαμβάνει επομένως την όψη της ουσίας και της σκέψης. Ο άνθρωπος, με τη διάνοιά του, μπορεί να συνδέει διαστάσεις που του δίνουν πρόσβαση σε ανώτερα επίπεδα συνείδησης που τον βοηθούν να συλλαμβάνει την ενότητα στη διαφορετικότητα και να μεταμορφώνεται, αναπτύσσοντας το δυναμικό του.

Μπορούμε να ολοκληρώσουμε με τα λόγια του Jorge Ángel Linraga: *“Αν μπορούσαμε να αντιληφθούμε με κάποιο τρόπο μια κουλτούρα που δεν θα μας διαχώριζε σε επίπεδο πνευματικό, ηθικό, διανοητικό, συναισθηματικό, μια κουλτούρα που δεν θα έφτιαχνε φυλές, που δεν θα χώριζε τον έναν άνθρωπο από τον άλλον... Τότε θα φτάναμε σε μια νέα γνώση του κόσμου και σε μια νέα γνώση της ζωής.”*¹¹

Σημειώσεις

1 Από αυτό το σημείο και μετά, κάθε φορά που αναφερόμαστε στον όρο σύστημα, θα πρόκειται για ένα σύστημα στο οποίο υπάρχει ένας ορισμένος βαθμός εγγενούς πολυπλοκότητας μεταξύ των συστατικών στοιχείων του.

2 Morin, Edgar (y M. Piattelli-Palmarini) 1982 «La unidad del hombre como fundamento y aproximación interdisciplinaria», en Leo Apostel (y otros) Interdisciplinarietà y ciencias humanas. Madrid, Tecnos/Unesco, 1983: 188-212.

3 Morin, Edgar - 1973 El paradigma perdido. Ensayo de bioantropología. Barcelona, Kairós, 1983 (3ª).

4 Morin, Edgar 1982, ibidem

5 Ομιλία: “Πώς φτιάχνονται τα όνειρα”, Μαγεία, Θρησκεία και Επιστήμη στην Τρίτη Χιλιετία, τόμος III, Εκδ. Νέα Ακρόπολη, EdNA, 1995

6 Ομιλία: “Διαρκής εκπαίδευση για μια νέα μόρφωση”. Μαγεία, Θρησκεία και Επιστήμη στην Τρίτη Χιλιετία, τόμος II, Εκδ. Νέα Ακρόπολη, EdNA, 1995

7 Ομιλία: “Πέρα από την Κρίση”. Μαγεία, Θρησκεία και Επιστήμη στην Τρίτη Χιλιετία, τόμος V, EdNA, 1995

8 HPB, GT, Ed. Kier, 1977

9 Cfr. «Disfunctional, misfunctional and tocsifunctional aspects of cultures», Technological Forecasting and Social Change, 1992, n° 42: 301-307

10 Morin, Edgar (y A.B. Kern) 1993 Tierra-Patria. Barcelona, Kairós (1993: 36).

11 Ομιλία: “Εγώ, εσύ, αυτός, Πώς μπορούμε να γίνουμε εμείς;”. Μαγεία, Θρησκεία και Επιστήμη στην Τρίτη χιλιετία, τόμος II, EdNA, 1995

Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Ηράκλειτου, «η Φύση έλκει τα αντίθετα και από αυτά δημιουργεί την αρμονία, όχι από τα όμοια». Για παράδειγμα, όπως επισημαίνει ο εν λόγω φιλόσοφος, η Φύση συνενώνει το αρσενικό με το θηλυκό και όχι το καθένα με τα άτομα του ίδιου φύλου, επιτυγχάνοντας έτσι την αρμονία μέσα από τα αντίθετα. Φαίνεται δε ότι και η Τέχνη μιμείται τη Φύση, αφού η ζωγραφική φτάνει στην αρμονία αναμειγνύοντας λευκά, σκούρα και ερυθρά χρώματα. Η μουσική εξάλλου, αφού συνδυάσει οξείς, βαρείς και μακρούς φθόγγους καταλήγει στην αρμονία. Τέλος η γραμματική, συνδυάζοντας φωνήεντα (ηχηρά) και άφωνα γράμματα, επιτυγχάνει την αρμονία του λόγου.

Επίσης ο Ηράκλειτος υπογραμμίζει ότι *«Ενότητα αποτελούν και τα ολόκληρα και τα ελλιπή, τα όμοια και τα διαφορετικά, οι συμφωνίες και οι παραφωνίες. Όλα ανάγουν την αρχή τους σε ένα και όλα προέρχονται από ένα¹. Το αντίθετο είναι στην πραγματικότητα συνεργάτης, η αρμονία προέρχεται από τα ανόμοια, το παν προέρχεται από τον ανταγωνισμό². Πρέπει να ξέρετε ότι ο πόλεμος είναι κοινός, η φιλονικία είναι αρμονία και ότι όλα προέρχονται από τον ανταγωνισμό και την ανάγκη³. Όσο πιο ανόμοια είναι τα αντιτιθέμενα, τόσο πιο πλούσια αρμονία παράγουν⁴»*.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Εφέσιου σοφού όπου απεικονίζεται η αρχή αρμονίας της διαμάχης. Πρόκειται για το παράδειγμα του τόξου και της λύρας, που κρατούσε στα χέρια του ο Απόλλωνας, θεός της αρμονίας. Επισημαίνει ότι το τόξο αποτελεί σύμβολο σύγκρουσης, που προϋποθέτει δύο αντιπάλους, είναι φονική στο αποτέλεσμα της και αποβλέπει σε υλικά κέρδη. Αντίθετα η λύρα είναι μουσικό όργανο, ειρηνικό, που αποδίδει αρμονικούς ήχους και απευθύνεται κυρίως στον εσωτερικό άνθρωπο, που τον τέρπει συναισθηματικά και τον εξυψώνει πνευματικά. Αλλά η μουσική αρμονία της λύρας είναι, σύμφωνα με τον Ηράκλειτο, αποτέλεσμα συνδυασμού οξέων με βαρείς ήχους, είναι δηλαδή αποτέλεσμα «σύγκρουσης», αφανούς αυτή τη φορά.

Για τον Ηράκλειτο, αρμονία είναι η ένωση πολυμιγών πραγμάτων και ο τελικός συνδυασμός των διαφωνούντων⁵, ενώ ο Εμπεδοκλής θεωρεί τον κύβο αρμονία, επειδή έχει 12 πλευρές, οχτώ γωνίες και έξι επίπεδα. Όλα αυτά συνιστούν μια αναλογία⁶. Ο Πλούταρχος επίσης υπενθυμίζει ότι η Αρμονία προέρχεται από την Αφροδίτη και τον Άρη, ο ένας σκληρός και πολεμοχαρής, η άλλη γλυκεία και ευνοϊκή στις γεννήσεις⁷.

«Πάλιν χρόνω αρχαία καινά γίγνεται»

(Κριτίας, Π 389)

Χαρακτηριστικό επίσης είναι το ρήμα «συμφέρομαι», όπως το χρησιμοποιεί ο Όμηρος, που σημαίνει συναντώμαι στη μάχη, συγκρούομαι, αλλά και συμφωνώ, έχω αρμονικές σχέσεις⁸. Για τον Ηράκλειτο η εσωτερική αρμονία είναι ανώτερη από τη φαινομενική. Αφορά προπάντων στην εσωτερική όψη του ανθρώπου και του

κόσμου⁹. Ἐτσι για τους Πυθαγόρειους και η ἀρετὴ εἶναι ἁρμονία και η υγεία και καθετὶ το ἀνώτερο, ἀκόμη κι ο ἴδιος ο Θεός¹⁰.

Για τον Φιλόλαο «η φύση του ἀριθμοῦ και η ἁρμονία του δεν ἀνέχονται κανένα ψεύδος, επειδὴ δεν τους ταιριάζει. Ἀντίθετα το ψέμα και ο φθόνος εἶναι γνωρίσματα του ἀπειρου, του παράλογου και του ἀνόητου»¹¹.

Σύμφωνα με τον Θιβητανὸ Διδάσκαλο, «η ἁρμονία που ἐκφράζεται στο κάλλος και τη δημιουργικὴ δύναμη, κερδίζεται με μάχες, με πίεση και ἐνταση¹². Ὅπου ὑπάρχει μια πραγματικὴ ἐνωση των ἀνώτερων και των κατώτερων ἐνεργειῶν, θα ἔχετε την ἐμφάνιση του κάλλους στη μορφή, τη σκηνωση (ἐσωμάτωση) κάποιας ὄψης της ἀλήθειας σε κατάλληλη ἐκφραση, κι ἔτσι τον ἐμπλουτισμό του κόσμου. Ὅπου ὑπάρχει ἀυτὴ ἡ σύνθεση ἀρχίζει να δρα ο πραγματικὰ δημιουργικὸς καλλιτέχνης¹³. Η τέταρτη ἀκτίνα της διαμάχης (διαμάχης με προοπτικὴ την τελικὴ ἁρμονία) δεν εἶναι σήμερα μια ἀπὸ τις ἐκδηλωνόμενες ἀκτίνες, ὁμως - κάτω ἀπὸ το φως του μεγαλύτερου κύκλου - η ἀκτίνα ἀυτὴ εἶναι ἕνας κύριος παράγοντας, που ἐλέγχει τη γήινη μας ἐξέλιξη και την ἐξέλιξη του ἠλιακοῦ μας συστήματος, που εἶναι ἕνα σύστημα τέταρτης τάξης»¹⁴.

Για τον Φιλόλαο η μεσότης εἶναι ἁρμονία, επειδὴ ἀκολουθεῖ τη γεωμετρικὴ ἁρμονία, ἐνὼ ο κύβος ἀποτελεῖ κι ἀυτὸς γεωμετρικὴ ἁρμονία¹⁵. Ἀλλὰ και ο Ἴππασος θεωρεῖ τη μεσότητα ἁρμονικὴ¹⁶. Για τον ἴδιο φιλόσοφο η ψυχὴ εἶναι ἁρμονία ως συγχώνευση και σύνθεση των ἀντιθέτων, ἐνὼ και το σῶμα το ἴδιο εἶναι κατασκευασμένο ἀπὸ ἀντίθετα μεταξύ τους στοιχεῖα¹⁷.

Την ἴδια ἀποψη διατυπώνει κι ο Ἐχεκράτης: η ψυχὴ μας εἶναι μια ἁρμονία¹⁸, ἐνὼ ο Δημόκριτος ονομάζει την ευτυχία και ἁρμονία¹⁹. Τέλος, ἄλλοι ἀπὸ τους Πυθαγόρειους θεωροῦσαν την ψυχὴ ἁρμονία και ἄλλοι πρόξενο ἁρμονίας²⁰.

Δεν εἶναι τυχαίو ὅτι και ο Χριστὸς κάποτε, ἀφοῦ στάθηκε στο μέσο των μαθητῶν του, ἔστειλε σ' αὐτοὺς την εἰρήνη: «Ταῦτα δε αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ο Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσω αὐτῶν και λέγει αὐτοῖς: εἰρήνη υμῖν²¹».

Σε ἄλλη περίπτωση η «μεσαία» θέση προσφέρεται για θεραπεία: «Λέγει τω ἀνθρώπῳ τω ξηραμμένῳ ἔχοντι την χεῖρα. Ἐγειρε εἰς το μέσον, λέγει τω ἀνθρώπῳ: ἔκτεινον την χεῖρα σου. Και ἐξέτεινε τη και ἀποκατεστάθη η χεῖρ αὐτοῦ υγιῆς ως η ἄλλη»²³.

Ἀλλὰ και στον τόπο της σταύρωσης ο Χριστὸς κατέχει το μέσον. Η ἴδια η Βασιλεία των Ουρανῶν σχετίζεται με το μέσον: «Σ' ἐκείνον που νικά, θα δώσω να φάει ἀπὸ το δέντρο της γνώσης, που βρίσκεται στο μέσο του παραδείσου²⁴».

Σύμφωνα με τον Θιβητανὸ Διδάσκαλο, «η ἀνθρωπότης και μόνο η ἀνθρωπότης μπορεῖ να ἀνακαλύψει τη φύση της Θεότητος και της αἰώνιας ζωῆς. Στον ἀνθρώπο δόθηκε το προνόμιο να ἀποκαλύψει τη φύση της Θεῖας συνείδησης και να παραστήσει μπροστὰ στα ὄμματα των συναθροισμένων υἱῶν του Θεοῦ (στην τελικὴ σύνοδο προ της διαλύσεως), ἀυτὸ που εἶναι κρυμμένο στη Διάνοια του Θεοῦ²⁵».

Οι Πυθαγόρειοι πίστευαν ὅτι ολόκληρος ο ουρανὸς ἀποτελεῖ ἐκφραση ἁρμονίας και ἀριθμῶν. Ἀυτὴ την Κοσμικὴ ἁρμονία, γνωστὴ ως Μουσικὴ των Σφαιρῶν, ο Πυθαγόρας την ἀκούγε. Ἐμεῖς δεν ἀντιλαμβανόμαστε ἀυτὴ την ἁρμονία γιατί εἴμαστε ἀκόμη ἀνώριμοι, «δια σμικρότητα φύσεως»²⁶.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. "Ἀπ'τα Προσ. Φιλοσ.", Diels, τομ. I, σελ. 152, στιχ.10
2. I 152,8
3. 11.69, 80
- 4.M52.9
5. 162, ι-5
6. 345, 23
7. "Περὶ Ἰσίδος και Οσίριδος" 370 ζ
8. Ἰλ. Α 736
- 9.1 162, 10
10. I 451, II
11. I 412, 9
- 12."Πραγματεῖα ἐπὶ Ἐπτὰ Ἀκτίνων-Ἐσωτέρα Ψυχολογία", τομ. I 391
13. Ὅπ, πρ, σσ. 331 -332
14. "Ἐσωτερικὴ Ψυχολογία", τομ. II, σ.92
- 15.1 404,28
- 16.1 110,33
17. I 404,23
18. II I 29, 15
19. I 462,31
20. Λουκά 24, 37
21. Μαρκ. 3, 1-5
22. 2, 7
23. "Πραγματεῖα ἐπὶ των Ἐπτὰ Ἀκτίνων-Ἐσωτέρα Ψυχολογία", τομ. I, σσ.356-357
24. I 5454, II
25. I 452, 9
- 26.1 363, 12

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Diels, "Ἀποσπάσματα των Προσωκρατικῶν Φιλοσόφων"
- Θιβητανὸ Διδάσκαλο, "Ἐσωτερικὴ Ψυχολογία", τομ. II
- Θιβητανὸ Διδάσκαλο, "Πραγματεῖα ἐπὶ των Ἐπτὰ Ἀκτίνων-Ἐσωτέρα Ψυχολογία", τομ. I Καινὴ Διαθήκη Ομήρου Ἰλιάδα
- Πλουτάρχου, "Περὶ Ἰσίδος και Οσίριδος"

Μία ορχήστρα έχει την ικανότητα να μπορεί να αγγίζει την ψυχή με ήχους, δημιουργώντας συναισθήματα που φτάνουν μέχρι το βάθος της ύπαρξής μας. Πώς γίνεται όμως να συνεργάζονται τόσα πολλά διαφορετικά μουσικά όργανα για να πετύχουν μία τόσο ζηλευτή αρμονία;

Όλα ξεκινούν από τον Μαέστρο, την ψυχή της ορχήστρας. Είναι το κέντρο στο οποίο συντονίζονται όλα τα μέλη της ορχήστρας. Είναι ο οδηγός τους, αυτός που μεταβιβάζει όλο το έργο, μοιράζει τους ρόλους, δίνει ρυθμό, εμπνέει και βοηθάει όλους τους μουσικούς, στο να δώσουν τον καλύτερό τους εαυτό.

Είναι ο άνθρωπος που ενώνει την τεχνική με την τέχνη και χρειάζεται να έχει μία βαθιά κατανόηση της μουσικής, του σκοπού του έργου και των ανθρώπων με τους οποίους πρόκειται να συνεργαστεί.

Καλλιεργεί την εμπιστοσύνη προς τον ίδιο, αλλά και προς τους άλλους. Άλλωστε για να υπάρχει αρμονία χρειάζεται και τα δύο μέλη, μαέστρος – μουσικοί, να μπορούν να επικοινωνούν ουσιαστικά και οι καρδιές τους να είναι ενωμένες.

Στη συνέχεια έχουμε τα μουσικά όργανα που συνεργάζονται μεταξύ τους, όπως θα έκανε ένας ζωντανός οργανισμός, χωρίς όμως να χάσει το καθένα τη διαφορετικότητά του.

Τα έγχορδα: Βιολιά, βιόλες, τσέλα και κοντραμπάσα αποτελούν τον πυρήνα της ορχήστρας, δημιουργώντας μελωδίες και αρμονίες που αγγίζουν την καρδιά.

Τα ξύλινα πνευστά: Φλάουτα, όμποε, κλαρινέτο και φαγκότο προσφέρουν λυρικές πινελιές, ζεστές μελωδίες και παιχνιδιάρικα μοτίβα.

Τα χάλκινα πνευστά: Τρομπέτα, τρομπόνι, γαλλικό κόρνο και τούμπα φέρνουν λάμψη και μεγαλοπρέπεια, τονίζοντας δυναμικές στιγμές και προσδίδοντας επιβλητικότητα.

Τα κρουστά: Τύμπανα, κρουστά, ξυλόφωνο και καμπάνες δίνουν ρυθμό και ενέργεια, χρωματίζοντας το μουσικό τοπίο με ζωντάνια και ένταση.

Για να επιτευχθεί όμως το ζητούμενο αποτέλεσμα χρειάζονται να αφιερωθούν πάρα πολλές ώρες προετοιμασίας στις πρόβες. Εκεί θα λέγαμε πως εκτός από τις μουσικές τεχνικές που ανταλλάσσουν οι συμμετέχοντες, αναπτύσσουν και αξίες όπως είναι η αλληλεγγύη, ο σεβασμός και η κατανόηση, γιατί πραγματικά οι άνθρωποι ενώνονται πρώτα μεταξύ τους και μετά πάνω στη σκηνή.

Ο καθένας μελετάει στην αρχή το κομμάτι που έχει αναλάβει μόνος του, τελειοποιώντας συνεχώς το παίξιμό του. Στη συνέχεια και σε συνεργασία με τον μαέστρο, αρχίζει να βρίσκει ο καθένας τον ρόλο του και όλοι να κατακτούν μία αρμονία μεταξύ τους. Δίνοντας έμφαση και επιμένοντας στις λεπτομέρειες είναι που τελικά το αποτέλεσμα γίνεται όλο και πιο αρμονικό. Χρειάζεται δηλαδή οι μουσικοί να είναι πολύ συνειδητοί στο κομμάτι της πρόβας για να μπορούν να διορθώνονται και να βελτιώνονται κάθε φορά, σύμφωνα με τις οδηγίες του μαέστρου.

Για να λειτουργήσουν όλα αυτά και τελικά να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα, το κλειδί είναι η συνεργασία. Οι άνθρωποι δηλαδή να είναι συνειδητοί, ότι αυτό που δημιουργούν, είναι μία πολύ ωραία προσφορά προς το κοινό τους, την οποία θα πετύχουν μόνο όταν ο καθένας εκτελεί το δικό του κομμάτι, όσο πιο άψογα μπορεί.

Μία ορχήστρα που είναι συντονισμένη και λειτουργεί με αρμονία, μπορεί να είναι για εμάς ένα παράδειγμα συμβίωσης και ένα παράδειγμα ζωής. Χρειάζεται να καταλάβουμε ότι ο καθένας από εμάς, έχει μία ιδιαίτερη δύναμη – μελωδία που καλείται να εκφράσει και να προσφέρει στους άλλους. Κάθε «στραβοπάτημα» μας κάνει όλους να ακουγόμαστε «εκτός τόνου» και να μην έχουμε το αποτέλεσμα που θέλουμε. Αντίθετα όμως, αν καταφέρει ο καθένας να παίξει τον δικό του ρόλο όσο καλύτερα μπορεί στη ζωή, τότε το αποτέλεσμα είναι συναρπαστικό, κάτι που μπορεί να μας μαγέψει και να μας ταξιδέψει, μία χρυσή στιγμή που μπορεί να φτάσει μέχρι την ψυχή μας.

Έτσι είναι και μία κοινωνία όπου οι άνθρωποι είναι ευτυχισμένοι και συντονισμένοι με το κέντρο τους, με τον μαέστρο τους, με το πιο υψηλό σημείο τους, δηλαδή με την Ακρόπολή τους.

Η έννοια της ενότητας και το φιλοσοφικό της νόημα

Κείμενο: Βεργιάκης Μιχάλης

Όλα στο Σύμπαν είναι ενωμένα, παρά τις φαινομενικές αντιφάσεις με έναν τρόπο άρρηκτο και αρμονικό. Στη συνεχόμενη ελικοειδή κίνησή του ο Ήλιος συγκρατεί σε σπειροειδή τροχιά και με μεγάλη ακρίβεια όλους τους Πλανήτες, παρά τα διαφορετικά χαρακτηριστικά τους. Αυτό είναι ένα μόντελο της δικής μας εικόνας του κόσμου που μπορούμε να φανταστούμε στο «μικρό» μας Ηλιακό Σύστημα.

Αλλά και τη στιγμή μιας μεγάλης Συμπαντικής έκρηξης, ξέρουμε πλέον πως τίποτα δεν χάνεται, όλα επιστρέφουν και μπορούν να δημιουργηθούν απο την Αρχή. Το ίδιο συμβαίνει και στη Φύση. Η αμυγδαλιά και ο ασπάλαθος ανθίζουν κάθε χρόνο, όπως κάθε χρόνο καρποφορεί το αμπέλι και μια κερασιά, παρά τον φαινομενικό τους θάνατο τον χειμώνα. Γίνεται έτσι φανερό πως υπάρχουν κανάλια – αγωγοί και πεδία στα οποία η Ζωή εξακολουθεί να δονεί παρά τη φαινομενική της απουσία. Ζωή και θάνατος είναι ΕΝΑ! Όψεις της μιας ΖΩΗΣ, που σαφώς υπερέχει και επικρατεί, εφόσον θριαμβεύει συνεχώς και αδιαλείπτως, πάνω στον φαινομενικό θάνατο. «Ένα παιδιά μου ο θάνατος και η γέννα, ένα ο πόνος της καρδιάς και η γλύκα, ένα το φεύγω αλάργα και έρχομαι, ένα το έχε γειά και το καλώς σε βρήκα!» Γράφει ο Ν. Καζαντζάκης στο έργο του, Αναφορά στον Γκρέκο.

Υπάρχει μια κρυμμένη ενότητα μέσα στο Σύμπαν και είναι αληθινή πρόκληση να μπορούμε να συλλάβουμε τόσες πολλές αντιθέσεις. Πνεύμα και Ύλη είναι επίσης ένα. Μπορούμε να «οραματιστούμε», με τον δικό του τρόπο ο καθένας, πως όλα ξεκίνησαν ως εκδήλωση από μία Αρχή, απο ένα κέντρο, απο το Ένα, όπως το θεωρούσαν οι Πυθαγόρειοι, μέσα απο μια αριθμητική ακολουθία μέχρι την άπειρη πολλαπλότητα και διαφορετικότητα. Η Ενότητα σαφώς βρίσκεται στις Ρίζες και τις Αρχές αυτού του Μυστήριου που ονομάζουμε ΖΩΗ - ΣΥΜΠΑΝ και αυτήν την ενότητα οφείλουμε να ερευνήσουμε σε όλους τους εκδηλωμένους δισμούς που προκύπτουν κατά τη δημιουργία, καθώς δεν μπορεί να παύει να υφίσταται. Φως-Σκοτάδι, Ημέρα-Νύχτα, Αναγέννηση-Μεσαίωνας, Καλό-Κακό, Πνεύμα - Ύλη, Ζωή-Θάνατος οι πιο αντιπροσωπευτικοί δισμοί.

Μέσα στον ίδιο τον άνθρωπο, καθρεπίζεται αυτό το μυστήριο και η πρόκληση της ενότητας & αρμονίας, ανάμεσα στην πνευματικο-νοητική Αρχή του και τους πιο συγκεκριμένους φορείς έκφρασής του. Με τη στοιχειώδη κοινή λογική δεν μπορούμε να αντιληφθούμε τον άνθρωπο έξω από τη φύση και τους κύκλους της και κατ' επέκταση ένα άφθαρτο ανθρώπινο πνεύμα. Το πνεύμα μπορεί να ντύσει και να καθορίσει την ύλη, να πάρει άπειρες μορφές, γι' αυτό κάνουμε λόγο και σε αυτή την περίπτωση για την υπεροχή του, έναντι της ύλης.

Ο Πλάτωνας αναφέρει ότι ο άνθρωπος αποτελείται από το ένα και από το άλλο και χρησιμοποιεί στους διαλόγους του μια πολύ χαρακτηριστική εικόνα για τη βασική δομή του ανθρώπου. Την εικόνα ενός Ιππέα που καλείται σε κάθε περίπτωση να οδηγήσει το άλογο, όπως και ο άνθρωπος έχει ως δοκιμασία να κυριαρχήσει ως νοήμων-πνευματικό ον την άλογη φύση του, από την οποία πηγάζουν οι αδυναμίες, τα ελαττώματα και τα πάθη του.

Διακρίνουμε και στην ανθρώπινη φύση δύο βασικές δομές: μια σύνθετη, θνητή και περαστική και μια πνευματική: ενιαία και ακέραιη, διαρκή-αιώνια. Ο άνθρωπος επομένως αυτοαναγνωρίζεται, όταν καταφέρνει να κρατά ζωντανή την πνευματική του συνείδηση, όταν μπορεί να βλέπει στο εσωτερικό του και να διακρίνει το ωφέλιμο από το βλαβερό, τι είναι ηθικό και δίκαιο στα αλήθεια για την αυθεντική μας Φύση. Τι είναι αυτό που μας απελευθερώνει πραγματικά, όταν είμαστε σε θέση να ξεκαθαρίζουμε τα ανώτερα συναισθήματα από τις συγκινήσεις, τις αληθινές ιδέες από τα άσχημα πρότυπα συμπεριφοράς, συνήθειες και μόδες που επικρατούν σήμερα. Όλοι θέλουμε να ζήσουμε, αλλά το να βουλευόμαστε σε αυτό που είμαστε, το να επιβιώνουμε, ή να περνάμε απλά καλά δεν φαίνεται να αποτελεί ιδανική φόρμουλα για τη ζωή. Η Ζωή φαίνεται να μας θέλει ολοένα και καλύτερους, να μπορούμε να διαχειριστούμε και να εξελίσσουμε αυτό το διαφορετικό δυναμικό που έχουμε ως μία Ενότητα. Κανένας που προσπαθεί να γνωρίσει πραγματικά τον εαυτό του δεν θα βουλευτεί με το να δει μόνο κάποια μέρη του εαυτού του και να κρύψει τα υπόλοιπα. Αυτό το ύψος και η δυνατότητα αυτοαναγνώρισης, η αξιοπρεπής εναρμόνιση και ένωση όλων των επιμέρους φορέων έκφρασής μας, φαίνεται να ανήκει αποκλειστικά στην

εσωτερική μας συνείδηση. Η εσωτερική ενότητα μέσα μας είναι μια αληθινή πρόκληση και αξία, καθώς έτσι καταφέρνουμε να δρούμε πάντα με τον δικό μας εσωτερικό κινητήρα. Είμαστε τότε αυτοκινούμενοι καθώς έχουμε κατακτήσει την ικανότητα να μας κινούν οι μεγάλες Αιώνιες Ιδέες και Ιδανικά που πάλλονται μέσα μας, γιατί θα αποτελούν πλέον και για έμας τον βορρά μας, την αιώνια ουράνια πυξίδα μας!

“Ο άνθρωπος λοιπόν, όπως μας αναφέρει σε ένα άρθρο της η φιλόσοφος D.S Guzman πρόκειται για ένα περίπλοκο Ον και σχετικά ολοκληρωμένο μέσα στην εξελικτική γραμμή που γνωρίζουμε των υπολοιπων βασιλείων, των Ορυκτών, των Φυτών και των Ζώων. Η περιπλοκότητα και η πληρότητά του δεν οφείλεται μονάχα στο γεγονός ότι στοχάζεται, αλλά στο ότι διαισθάνεται πραγματικότητες που πηγαινούν πέρα από τα όρια του νου. Αυτή η διασθητική αντίληψη του, είναι ο κινητήρας που τον ωθεί στην εξέλιξη, για να αναπτύξει ακόμη περισσότερο τις δυνατότητες που διαθέτει και που ακόμη δεν χρησιμοποιεί πλήρως.” Αποτελούμενος ο άνθρωπος από τόσα διαφορετικά μέρη, καλείται να ανταποκριθεί και να συνδυάσει τόσες διαφορετικές ανάγκες, όπου η συνεχής αναζήτηση και εύρεση ενός πνευματικού κέντρου διεύθυνσης όλων αυτών των παραμέτρων, αποτελεί μονόδρομο στη ζωή του.

Με τον ίδιο τρόπο, δεν υπάρχει ούτε καλό, ούτε κακό, ως απόλυτες έννοιες, υπάρχει μόνο ένα πράγμα, το Αγαθό! Αυτές οι δυο δυνάμεις συνεργάζονται μέσα σε αυτόν τον απατηλό κόσμο των μορφών για να μας δείχνουν συνεχώς τον δρόμο προς το Ανώτερο Καλό, τη μόνη πραγματικότητα. Στη Μεσοποταμία, για να περιγράψουν τον Μυστηριώδη Ήλιο έκαναν λόγο για τα εξής τρία στοιχεία: Ορμούζ (Φως) – Αριμάν (Σκοτάδι): Αχούρα Μάζδα, που σημαίνει πως η διαμάχη ανάμεσα στο καλό και το κακό πρέπει να μας οδηγεί πάντα στο ανώτερο καλό, στον Ήλιο της Δικαιοσύνης!

Σε κάθε συνθήκη είναι να μπορούμε να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε εμείς, να βρούμε λύσεις, να δράσουμε με πνεύμα νίκης και δικαιοσύνης. Η πρόκλησή μας είναι να καταφέρουμε την υπέρβαση, να αποδεχτούμε δηλαδή όλα όσα συμβαίνουν ως απαραίτητα συστατικά της δικής μας περίπτωσης, για να προχωρήσουμε. Να αναλάβουμε την ευθύνη μας, διαφορετικά δεν θα μπορέσουμε να γίνουμε κύριοι όλων αυτών των αμφίδρομων καταστάσεων που έχουν τη ρίζα τους στις δικές μας και μόνο αποφάσεις. Οι περασμένες δράσεις μας είναι πάντα ενωμένες με τις τωρινές, αλυσοδέοντες συνεχώς αιτίες και αποτελέσματα. Αυτή η αλληλουχία εκφράζεται μέσα από τον νόμο της Δράσης και της Αντίδρασης ή, όπως το ονομάζουν στην Ανατολή, τον νόμο του Κάρμα. Ο στόχος και πάλι είναι μέσα απ' αυτό το νήμα να περάσει το φως της συνείδησης, ώστε να διορθώσουμε λάθη, να αναθεωρήσουμε τα όριά μας, να απελευθερωθούμε απ' όλα όσα μας καθιστούν σκλάβους με τη συμβολική έννοια του όρου.

Σήμερα το έργο αυτό είναι ακόμη πιο δύσκολο, καθώς συγχέουμε πολλές φορές το καλό με αυτό που μας αρέσει, επειδή μας είναι πιο εύκολο. Στην περίπτωση αυτή δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για ηθική. Το ηθικό πάντα είναι το απαραίτητο συστατικό που μας

δυναμώνει και μας δείχνει τον δρόμο για να ανακαλύπτουμε συνεχώς μικρές αλήθειες, την ομορφιά στα μικρά και στα μεγάλα, στα πιο απλά πράγματα και φυσικά μια ανώτερη φόρμουλα δικαιοσύνης. Το καλό δεν μπορεί να είναι μόνο για τον εαυτό μας, αλλά πρέπει να περιλαμβάνει και τους άλλους, να συνεισφέρει θετικά στοιχεία για την κοινωνία στην οποία ζούμε. Να ενισχύει την συμβίωση και την κατανόηση μεταξύ των ανθρώπων.

Η ιδέα της ένωσης επίσης είναι ο ο βασικός παράγοντας της συμβίωσης. Είναι κατ' αρχάς να ξέρει κανείς να ζει με τον ίδιο του τον εαυτό. Είναι κάτι πολύ περισσότερο απο το να ακολουθούμε κάποιους κανόνες καλής συμπεριφοράς. Είναι να μπορούμε να εκτιμήσουμε τη διαφορετικότητα, κατανοώντας τις κυρίαρχες αιτίες που κάνουν τους ανθρώπους να είναι όπως είναι. Τότε και μόνο τότε μπορούμε να νιώσουμε χαρά και ικανοποίηση, γιατί θα έχουμε καταφέρει να επικοινωνήσουμε και να συνδεθούμε με έναν ειλικρινή τρόπο. Θα έχουμε φτάσει στο εσωτερικό των ανθρώπων γιατί θα τους έχουμε αγγίξει με την καρδιά μας. Και αυτή η δράση προϋποθέτει να μάθουμε να δρούμε από καρδιάς. Η αυθεντική ένωση στηρίζεται στην αγάπη, σ' ένα αληθινό ενδιαφέρον για τους ανθρώπους, στη φιλανθρωπία, στην αγάπη προς την ανθρωπότητα. Ως ανθρωπότητα έχουμε μια κοινή πνευματική καταγωγή, μια κοινή μοίρα και ένα κοινό πεπρωμένο εξέλιξης!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Παιχνίδια στον Καθρέπτη Φιλοσοφικά δοκίμια για τον απατηλό κόσμο, Delia Steinberg Guzman
- Φιλοσοφία για τη Ζωή, Delia Steinberg Guzman
- Το Κυμβάλειο / Η ερμητική Επιστήμη, Τρεις Μύστες
- Φιλοσοφία στην Πράξη, Delia Steinberg Guzman

Το άρθρο 1 και το άρθρο 2 της Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η ενότητα μέσω της διαφορετικότητας

Κείμενο: Γιώργος Βενέτης

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι ένα έγγραφο που σηματοδοτεί ένα ορόσημο στην ιστορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Προετοιμασμένη από εκπροσώπους όλων των περιοχών του κόσμου με διαφορετικό νομικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, η Διακήρυξη ανακηρύχθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στο Παρίσι στις 10 Δεκεμβρίου 1948 στο Ψήφισμα 217 Α (III), ως ιδανικό κοινό για όλους τους λαούς και έθνη. Η Διακήρυξη καθιερώνει, για πρώτη φορά, τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα που πρέπει να προστατεύονται σε όλο τον κόσμο και έχει μεταφραστεί σε περισσότερες από 500 γλώσσες. Η ΟΔΑΔ αναγνωρίζει ευρέως ότι ενέπνευσε και άνοιξε τον δρόμο για την υιοθέτηση περισσότερων από εβδομήντα συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες σήμερα ισχύουν μόνιμα σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο (όλες περιέχουν αναφορές σε αυτήν στα προοίμιά τους).

Σύμφωνα με το άρθρο 1: *«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης».*

Το άρθρο 2 ορίζει ότι: *«Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιοσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση».*

Τα προηγούμενα άρθρα επιδιώκουν να προωθήσουν την κοινωνική συνοχή και τον διαπολιτισμικό διάλογο, καθώς και την ουσιαστική χρήση της διαφορετικότητας και της ισότητας. Από τη στιγμή που έχουν καθολική ισχύ, σημαίνει ότι εφαρμόζονται σε όλους τους ανθρώπους, πέρα από τις εξωτερικές, θρησκευτικές ή πολιτισμικές διαφορές. Επομένως, η διαφορετικότητα είναι στοιχείο ένωσης και όχι διχασμού.

Μια πρόκληση για τις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες είναι να αποδεχτούν τις πολιτισμικές διαφορές χωρίς να παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να υπάρξει κάποιου είδους συμβιβασμός μεταξύ των ίσων δικαιωμάτων και του δικαιώματος στη διαφορετικότητα. Εξάλλου, τα παραπάνω άρθρα βασίζονται στη διαφορετικότητα των ανθρωπίνων όντων.

Δεν έχει νόημα να αρνηθούμε την ποικιλομορφία του κόσμου, αυτή άλλωστε είναι η φύση του. Κάθε έθνος, θρησκεία και κοινωνική ομάδα έχει τη δική της κουλτούρα, νοοτροπία και συνήθειες. Ενώ μερικές φορές αυτή η ποικιλομορφία φαίνεται να δημιουργεί εμπόδια στις ανθρώπινες αξίες στη ζωή μας, στην πραγματικότητα η ομορφιά του κόσμου βασίζεται σ' αυτή την ποικιλομορφία. Απαραίτητη προϋπόθεση για τον σεβασμό της προσωπικότητας του άλλου αποτελεί η αναγνώριση της αξίας τόσο του εαυτού μας όσο και των άλλων και η αποδοχή της διαφορετικότητας ως παράγοντα που πλουτίζει και δίνει νόημα στην ύπαρξή μας.

Κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και ανεπανάληπτος και τα κοινά χαρακτηριστικά αλλά και οι διαφορές μας περισσότερο μας ενώνουν παρά μας χωρίζουν. Συχνά βέβαια υπάρχει μια τάση να αντιμετωπίζουμε θετικά τους ομοίους μας (μας είναι περισσότερο οικείοι) και αρνητικά ή και απορριπτικά όσους εκλαμβάνουμε ως διαφορετικούς (μας φαίνονται ξένοι). Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε συμπεριφορές που τείνουν να χαρακτηριστούν ρατσιστικές. Οι διαφορές ανάμεσα στους ανθρώπους δεν τους καθιστούν απαραίτητα ξένους και ότι σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητος ο σεβασμός και η αποδοχή στη διαφορετικότητα.

Η ποικιλομορφία, εξάλλου, εμπλουτίζει τον πλανήτη Γη. Όλοι οι άνθρωποι, ανεξάρτητα από το που βρίσκονται, ποια γλώσσα μιλάνε και τι χρώμα έχει το δέρμα τους είναι άξιοι σεβασμού. Κάθε λαός έχει αντίστοιχα ομοιότητες και διαφορές με άλλους λαούς. Οι ομοιότητες πιστοποιούν το ότι όλοι είμαστε άνθρωποι με κοινές ανάγκες και ενδιαφέροντα και οι διαφορές αναδεικνύουν τη μοναδικότητά μας και την ξεχωριστή μας ταυτότητα.

Οι παράγοντες που επιδρούν και καθορίζουν τη ζωή μας δεν είναι μόνο τα εξωτερικά χαρακτηριστικά μας και οι σωματικές μας ικανότητες αλλά και οι επιλογές μας και οι συνθήκες μέσα στις οποίες ζούμε. Οι στερεοτυπικές αντιλήψεις και συχνά η

αρνητική τοποθέτησή μας απέναντι σε πρόσωπα που διαφέρουν από μας, μας οδηγεί λανθασμένα στο συμπέρασμα ότι «όποιος είναι διαφορετικός είναι μακρινός, ξένος, κακός...».

Όστόσο, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι άνθρωποι με κοινά εξωτερικά χαρακτηριστικά έζησαν τελείως διαφορετικές ζωές και άνθρωποι με μεγάλες διαφορές από την πλειονότητα των ανθρώπων (όπως άνθρωποι με μεγάλη αναπηρία) κατάφεραν να αλλάξουν τον κόσμο. Κάθε άνθρωπος είναι ένα εξαιρετικά πολύπλοκο ον, με μεγάλες και ιδιαίτερες δυνατότητες, που δεν περιορίζεται σε ένα μόνο χαρακτηριστικό του, σε μία μόνο ιδιότητά του.

Αντί να θεωρούμε τη διαφορετικότητα ως εμπόδιο, μπορούμε να τη δούμε ως μία ευκαιρία να ανακαλύψει ο καθένας από εμάς τη μοναδικότητα που κρύβει μέσα του και στη συνέχεια τη μοναδικότητα που κρύβει ο κάθε άνθρωπος ξεχωριστά. Και τότε θα καταλάβουμε ότι μοιραζόμαστε μία κοινή πνευματική φύση.

Βιβλιογραφία

- <https://www.un.org/es/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- https://es.wikipedia.org/wiki/Declaraci%C3%B3n_Universal_de_los_Derechos_Humanos
- https://foundation.parliament.gr/VoulhFoundation/VoulhFoundationPortal/images/site_content/voulhFoundation/file/Ekpaideytika%20New/diversity/1_1diversity.pdf

Χρειάζεται αληθινή επικοινωνία

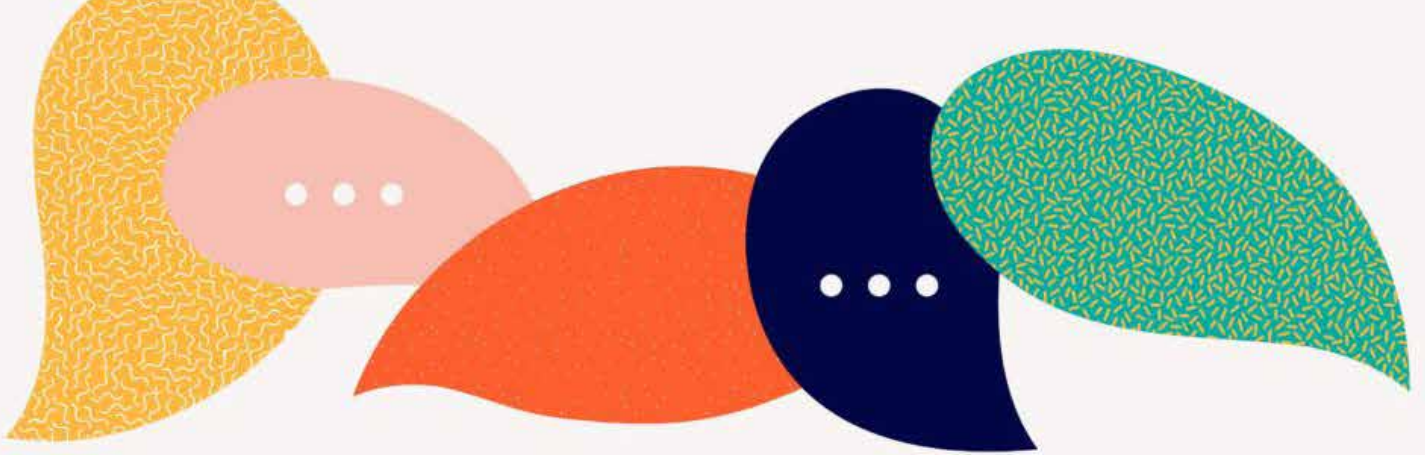
Κείμενο: Delia Steinberg Guzmán

Είναι ανησυχητικό, αν όχι ενοχλητικό, να βλέπουμε σε ποιο σημείο αβεβαιότητας μας οδηγούν οι τρέχουσες μορφές σκέψης, είτε πρόκειται για κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, θρησκευτικό, επιστημονικό, καλλιτεχνικό, φιλοσοφικό, ακριβώς σε μια εποχή που καυχιέται ότι έχει επιτύχει υψηλό δείκτη επικοινωνίας και διάλογου σε μεγάλο μέρος του κόσμου. Όμως, όπως πάντα, η σοφία των λαϊκών παροιμιών πηγαίνει πιο βαθιά από τον μάταιο διανοούμενισμό. «Πες μου τι λες και θα σου πω τι χάνεις». Ναι, γίνεται πολύς λόγος για επικοινωνία και διάλογο, κατανόηση και προσέγγιση, για να μην υποψιαζόμαστε ότι αυτά τα πράγματα είναι αυτά που χρειαζόμαστε περισσότερο.

Οι επικοινωνίες έχουν επεκταθεί σε ανύποπτα όρια, είναι αλήθεια, αλλά τι επικοινωνείται και τι νόημα έχει αυτή η διάδοση ειδήσεων; Απλώς γνωρίζοντας τι συμβαίνει – αν μας πουν την αλήθεια – και ανακαλύπτοντας τις διαφορετικές απόψεις που υπάρχουν για το τι συμβαίνει; Εδώ αρχίζει η σύγχυση και η εσωτερική μας ανησυχία. Παρά τους επαίνους που τραγουδιούνται για την ελευθερία της σκέψης, κάθε άτομο επιδιώκει να μετατρέψει τον ιδιαίτερο τρόπο σκέψης του σε οποιοδήποτε από τα πεδία, με τον μόνο δυνατό τρόπο. Και εκείνος που, παρασυρμένος από την απόφασή του ή από την άγνοιά του επί του θέματος, αφήνει τον εαυτό του να πειστεί από οποιοδήποτε από αυτά τα κηρύγματα, γίνεται ένας άθλιος «ειδικός» ενός απερίσπαστου «τύραννου». Αυτός που προτείνει μια ενιαία μορφή σκέψης στερείται του δικαιώματος να το κάνει, ακόμη και εντός του πεδίου αυτών των δικαιωμάτων που αναφέρονται συνεχώς... των λέξεων. Και όσοι τηρούν τις έννοιές τους σημαδεύονται δια βίου, χωρίς την ευκαιρία να αναθεωρήσουν ή να διορθώσουν τις ιδέες τους.

Από την άλλη πλευρά, όσοι έχουν πολλές απόψεις παραδέχονται εξίσου τόσο τη μία όσο και την άλλη, χωρίς να μετρούν τον βαθμό στον οποίο ορισμένες ιδέες μπορεί να είναι πιο σωστές και άλλες πιο καταστροφικές. Και ας είναι γνωστό ότι θεωρούμε ότι τίποτα δεν είναι τόσο επιβλαβές όσο το να μην σκέφτεσαι τίποτα για τίποτα. Όμως αυτή η ετερογενής πολλαπλότητα, χωρίς ξεκάθαρες αξίες, βυθίζει τους ανθρώπους σε μια άπιαστη παθητικότητα. Η επιλογή ανάμεσα σε τόσες πολλές προτάσεις είναι ένα πρόβλημα, και για να αποφύγετε προβλήματα είναι καλύτερα να μην επιλέξετε. Είναι καλύτερα να αφήσεις τον εαυτό σου να παρασυρθεί από το ρεύμα, από τον άνεμο που φυσάει πιο δυνατά και, εν πάση περιπτώσει, αν κάποιος έχει προσωπικό όραμα, το φυλάει ζηλότυπα πριν γίνει στόχος κριτικής και σάτιρας.

Σήμερα δεν μπορούμε να πούμε ότι είμαστε «πέρα από το καλό και το κακό». Απλώς δεν υπάρχει καλό ή κακό. Ωστόσο, η ζωή, με τις φυσικές της συνέπειες, είναι υπεύθυνη να μας δείξει ότι πολλά πράγματα είναι ειλικρινά καταστροφικά και άλλα, από την άλλη, μας δίνουν κάποια ικανοποίηση. Αλλά αυτή η ζωτική εμπειρία απορρίπτεται επίσης ευθέως, λες και η περίπλοκη λογική θα μπορούσε να σκοτώσει την ανεκτίμητη κοινή λογική. Μερικές φορές φαίνεται ότι η ανθρώπινη σκέψη είναι τόσο μολυσμένη όσο ο φυσικός μας πλανήτης. Και όπως οι άνθρωποι φωνάζουν για περισσότερους οικολογικούς νόμους

ενώ η γη συνεχίζει να δηλητηριάζεται, απαιτείται ελευθερία συνείδησης, ενώ κανείς δεν εκπαιδεύει τη συνείδηση, ενώ οι σταθερές αξίες είναι περιττές και ο πολλαπλασιασμός συνεχίζει να μας παραμορφώνει κατά βούληση.

Είναι λογικό ότι, αν μας διέπουν απλές απόψεις, η διαφορετικότητα θα συνεχίσει να προκαλεί τον όλεθρο και η από καιρό ονειρευόμενη κατανόηση μεταξύ των ανδρών θα απομακρυνθεί από τον ορίζοντα. Δεν ήρθε η ώρα να ψάξουμε

για λίγη Σοφία -με κεφαλαίο γράμμα- για να βρούμε αληθινά κοινά σημεία που αντί να τα μαζικοποιούν προωθούν μια πραγματική και συνειδητή ένωση; Ίσως, αν επιμείνουμε αρκετά σε αυτή την πτυχή, να μπορέσουμε να συνειδητοποιήσουμε πόσα μας λείπουν. Λείπει η φιλοσοφία, λείπει η πολύ παλιά και όμως τόσο τρέχουσα Αγάπη της Σοφίας, ώστε η σκέψη να βρει ξανά λογικούς διαύλους προς έναν αληθινό στόχο.

Η Νέα Ακρόπολη πραγματοποιεί δράσεις για τη Φιλοσοφία, τον Πολιτισμό και τον Εθελοντισμό, προσφέροντας ουσιαστικές επιλογές και καλύπτοντας όλους όσοι επιθυμούν να φέρουν στη ζωή τους μια εσωτερική αναγέννηση.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Εισαγωγικό σεμινάριο Εσωτερικής Φιλοσοφίας και Εσωτερικής Ψυχολογίας • Ανοιχτές συζητήσεις για τη Φιλοσοφία • Διαλέξεις, σε συνεργασία με χώρους πολιτισμού, για την Παγκόσμια Ημέρα Φιλοσοφίας υπό την αιγίδα της UNESCO

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους • Θεατρικά δρώμενα • Μουσικές θεματικές βραδιές • Δημιουργικά εργαστήρια: αρχαιολογικών αντιγράφων, πυρογραφίας, ζωγραφικής • Εκδοτική δραστηριότητα βιβλίων εσωτερισμού και φιλοσοφίας • Αθλητική δραστηριότητα: αθλητικοί αγώνες, τουρνουά, φιλοσοφικές πολεμικές τέχνες • Ομάδες ανάγνωσης και ανταλλαγής βιβλίων (Booksharing – Booklab)

ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

Οικολογικές πρωτοβουλίες για τη φροντίδα πάρκων, δασών, παραλιών • Κοινωνικές πρωτοβουλίες στήριξης ευπαθών ομάδων και προσφοράς • Αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών και φυσικών καταστροφών • Σεμινάρια για την ανάπτυξη της εθελοντικής συνείδησης • Δίκτυο ανταλλακτικής και εναλλακτικής οικονομίας • Ετήσια Πανελλήνια Πορτή Εθελοντισμού, με συμμετοχή τοπικών και διεθνών εθελοντικών οργανισμών (Κίνηση Φορέων Εθελοντισμού)

Αθήνα, 210 88 10 830

Ιλίσια, 210 7794368, 6987124197

Περιστέρι, 2130282657

Αιγάλεω, 698 185 8033

Καλλιθέα, 216 7007072

Πειραιάς, 211 4025482

Θεσσαλονίκη (κέντρο), 2310-285020

Θεσσαλονίκη (Άγιος Δημήτριος), 6979496723

Θεσσαλονίκη (Ανάληψη), 2313094863

Ηράκλειο, 6981888493

Ρέθυμνο, 28310 52884

Χανιά, 2821023189

Πάτρα 2610006923 & What's up 6980500044

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Αρχαίο Περού

- Κούσκο
- Τσαβίν
- Μάτσου Πίτσου
- Ο αυτοκράτορας Πατσακούτεκ

Socialize

philosophically

βρείτε τις εκδόσεις
μας ηλεκτρονικά
στο scribd.com

Ενημέρωση
Διαγωνισμοί
Short films and
spots for thinking
Φωτογραφίες
Ρητά for sharing

www.nea-acropoli.gr

www.nea-acropoli-athens.gr

www.nea-acropoli-thes.gr

ζήσε με την

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

Ποιος είμαι;

Από πού έρχομαι;

Πού πηγαίνω;

Οι απαντήσεις
θα αναζητηθούν
στους:

Πλάτωνα

Αριστοτέλης

Μπαγκαβάτ Γκίτα

Βούδας

Κομφούκιος

Θιβέτ

Αίγυπτος

Πλωτίνος

Στωικοί

Καντ

Διάρκεια:

12 συναντήσεις

Ενάρξεις: κάθε μήνα στα κέντρα της Νέας Ακρόπολης στην Ελλάδα

ISSN 2944-9367

9 772944 936004